

**ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ**

Diplomová práce

PRÁVNÍ POSTAVENÍ JEDNATELE PŘI ÚPADKU S.R.O.

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
Fakulta právnická
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Josef NOVOTNÝ**
Osobní číslo: **R10M0139P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Název tématu: **Právní postavení jednatele při úpadku s.r.o.**
Zadávající katedra: **Katedra obchodního práva**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod
2. Společnost s ručením omezeným - základní vymezení
3. Statutární orgán s.r.o. - jednatel
4. Úpadek společnosti - základní vymezení
5. Působnost, práva a povinnosti jednatele při úpadku s.r.o.
6. Otázky odpovědnosti
7. Jednatel při úpadku s.r.o. de lege ferenda
8. Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah kvalifikační práce:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury: **viz příloha**

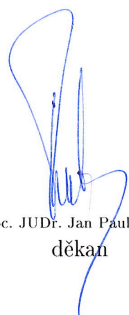
Vedoucí diplomové práce:

Doc. JUDr. Tomáš Dvořák, Ph.D.

Katedra obchodního práva

Datum zadání diplomové práce: **19. června 2015**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2016**

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

Prof. JUDr. Přemysl Raban, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 2. července 2015

P r o h l á š e n í

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma „Právní postavení jednatele při úpadku s.r.o.“ zpracoval samostatně a že jsem řádně označil veškeré zdroje, ze kterých jsem pro svou práci čerpal, a to způsobem v diplomové práci obvyklým.

V Sokolově, dne 31.března 2016

Podpis:

P o d ě k o v á n í

Děkuji vedoucímu mé diplomové práce Doc. JUDr. Tomáši Dvořákovi Ph.D. za jeho cenné rady a připomínky, které mi poskytl při zpracování této diplomové práce. Dále děkuji sekretářce katedry obchodního práva Martině Čechové za pomoc s administrativou. A konečně děkuji svému zaměstnavateli, kolegům a především celé své rodině za podporu a obětavou pomoc v době tvorby této práce a po celou dobu studia.

OBSAH

1. ÚVOD	1
2. SPOLEČNOST S RUČENÍM OMEZENÝM – ZÁKLADNÍ VYMEZENÍ	4
2.1. Historie právní úpravy	4
2.2. Kategorizace a základní znaky s.r.o.	5
2.3. Založení a vznik, základní kapitál, zrušení a zánik	8
2.4. Vlastnictví vs. vedení společnosti	11
3. STATUTÁRNÍ ORGÁN S.R.O. – JEDNATEL	12
3.1. Jednatel	12
3.2. Výkon funkce – předpoklady, vznik a zánik	14
3.2.1. Předpoklady	14
3.2.2. Vznik	16
3.2.3. Zánik	17
3.3. Působnost – jednatelské oprávnění, obchodní vedení	18
3.3.1. Základní rozsah	18
3.3.2. Zastupování společnosti	19
3.3.3. Obchodní vedení	20
3.4. Péče řádného hospodáře	21
3.5. Střet zájmů a zákaz konkurence	25
4. ÚPADEK SPOLEČNOSTI – ZÁKLADNÍ VYMEZENÍ	27
4.1. Obecně	27
4.2. Úpadek	28
4.2.1. Platební neschopnost	29
4.2.2. Předlužení	31
4.2.3. Hrozící úpadek	31
4.3. Insolvenční řízení – prohlášení (hrozícího) úpadku a způsoby jeho řešení	32
4.3.1. Do rozhodnutí o úpadku	33
4.3.2. Způsoby řešení	37
4.3.3. Konkurs nebo reorganizace	39
4.3.3.1. Konkurs	40
4.3.3.2. Reorganizace	42

5. PŮSOBNOST, PRÁVA A POVINNOSTI JEDNATELE PŘI ÚPADKU S.R.O.	45
5.1. Obecně	45
5.2. Omezení působnosti v jednotlivých fázích řízení	45
5.2.1. ...během konkursu	48
5.2.2. ...během reorganizace	49
6. OTÁZKY ODPOVĚDNOSTI	51
6.1. Občanskoprávní odpovědnost	51
6.2. Odpovědnost jednatele s.r.o. v insolvenční	53
6.2.1. Odpovědnost za péči řádného hospodáře – i ve vztahu k úpadku	54
6.2.2. Odpovědnost za nepodání insolvenčního návrhu	56
6.2.3. Další odpovědnosti dle insolvenčního zákona	58
6.2.4. Odpovědnost za prevenci úpadku dle zákona o obchodních korporacích	60
6.2.5. Odpovědnost za činnost jednatele v rozporu s vyloučením z výkonu funkce	63
6.2.6. Phoenix syndrom	65
6.2.7. Odpovědnost veřejnoprávní	65
7. JEDNATEL PŘI ÚPADKU S.R.O. DE LEGE FERENDA	67
7.1. Obecná srozumitelnost a systematičnost	67
7.2. Vyloučení a ručení jednatele při úpadku společnosti	69
7.3. Vyloučení – nedokonalost či nesrovnalost?	69
7.4. Právo na náhradu škody nebo jiné újmy způsobené šikanózním návrhem	70
7.5. Nadbytečná výjimka u ručení jednatele při úpadku společnosti	71
8. ZÁVĚR	72
9. RESUME	74
10. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	75

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

a.s.	akciová společnost
IZ	Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení
Listina	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku ČR
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
s.r.o.	společnost s ručením omezeným
TOPO	Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR ve znění pozdějších předpisů
ZOK	Zákon č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)

1. ÚVOD

„*Já se tou odpovědností moc nezatěžuji, úpadek neřeším.*“ – jednatel nejmenované a prozatím malé a úspěšné společnosti s ručením omezeným, podzim 2015, Karlovarský kraj. Takto reagoval dotyčný na dotaz, jestli si uvědomuje odpovědnost vyplývající z výkonu své funkce a povinnosti související s (hrozícím) úpadkem společnosti.

Značí takový přístup jen nezodpovědnost jednoho konkrétního jednatele nebo i špatnou srozumitelnost, mizivý přínos a celkově tedy nevalnou atraktivitu insolvenčního práva? Podnikatelé v České republice dnes tvrdí, že není *horší problém v právním prostředí, než je současný stav v oblasti insolvenčí*.¹ Situaci kritizuje i předseda Ústavního soudu JUDr. Pavel Rychetský nebo předseda Vrchního soudu v Praze JUDr. Jaroslav Bureš.² Nemají-li o insolvenční řízení, coby o východisko z negativně vyvíjejících se závazkových vztahů, zájem velké akciové společnosti, co můžeme čekat od společností s ručením omezeným?

Společnost s ručením omezeným je nejužívanější obchodní korporací v České republice.³ Svou právní formou představuje pro širokou populaci nejjednodušší a nejzajímavější nástroj pro podnikání prostřednictvím kapitálových společností, tedy s omezeným ručením. Nepřekvapí, že z celkového počtu 727 149 právnických osob v České republice je 405 889 společností s ručením omezeným. Pocházím z malého Karlovarského kraje, ve kterém ke konci roku 2015 sídlilo 9 246 s.r.o. S ohledem na necelých tři sta tisíc místních obyvatel, vychází jedna taková společnost na každých třicet občanů kraje. Pro srovnání - akciových společností bylo zapsáno jen 292. Těmto výsledkům by měla odpovídat i zákonná úprava nejen s.r.o. jako takové, ale i situace, se kterou je potřeba v rámci fungování s.r.o. počítat a která může

¹ *Insolvence zůstávají pro firmy největším problémem, většinou končí krachem podniku.* In:

<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/insolvence-zustavaji-pro-firmy-nejvetsim-problemem-vetsinou-konci-krachem-podniku-72282.html>

² *Seberme insolvenční návrhy věřitelům a nechme je motivovaným dlužníkům, navrhuje šéf vrchního soudu Bureš.* In: Hlidacipes.org [online]. 2015 [cit.2016-01-30]. Dostupné z:

<http://hlidacipes.org/seberme-insolvenzni-navrhy-veritelum-a-nechme-je-motivovanym-dluznikum-navrhujese-sef-vrchniho-soudu-bures/>

³ Český statistický úřad. Specifické údaje o počtu obchodních společností k 31. 12. 2015 [tabulka]. In: Oddělení informačních služeb - ústředí, Český statistický úřad. [cit. 2016-03-23].

představovat zásadní zásah do ekonomicko-společenské sféry osob i proto, že název této obchodní korporace může být v jistém smyslu pro člověka zavádějící. Touto situací mám na mysli úpadek a s tím související odvětví insolvenčního práva.

Téma diplomové práce - *Právní postavení jednatele při úpadku s.r.o.* - jsem si zvolil z několika pragmatických důvodů. Právo obchodních korporací je velice praktické, zajímavé a dynamické odvětví, které mě během studií oslovilo a kterému bych se chtěl do budoucna dále věnovat i v praxi. S.r.o. jsem si z korporací vybral právě kvůli jejímu výše uvedenému rozšířenému využití a insolvenční rozměr se nabízel, jelikož věřím, že při neojedinělém ekonomicko-právním jevu naší současné společnosti, ve kterém stojí na jedné straně subjekt práva, který se nachází v objektivním ohrožení své ekonomické i právní existence, a na straně druhé méně či více ne(u)spokojených věřitelů, je odpovídající právní regulace správná a potřebná. Jednatel je motorem s.r.o., jedná za společnost, zavazuje ji, činí celou řadu interních personálních, finančních či organizačních rozhodnutí. Prakticky každodenní výkon jeho funkce zásadním způsobem dopadá na nejen ekonomickou situaci společnosti. Je zcela logické, že pokud mají insolvenční předpisy plnit svůj účel, je třeba, aby jednání společnosti a tedy i jejího statutárního orgánu bylo přiměřeně regulováno.

A konečně mě k tématu dovedl i můj vlastní osobní zájem o tuto právní formu, její fungování a především vedení s veškerými svými odpovědnostními důsledky, přičemž právě úpadeková situace je jednou z těch nejzajímavějších a troufám si tvrdit, že i nejkomplicovanějších. Nemohu zapírat, že mě současně těší originalita tématu v porovnání s ostatními odevzdanými diplomovými pracemi.

Při vypracování dokumentu budu vycházet ze schváleného zadání, které ode mě v první části očekává základní právní vymezení společnosti, jejího statutárního orgánu a situace úpadku včetně způsobů řešení. Přestože si ani v těchto kapitolách neodpustím častá zamyšlení, hodnocení nebo komparaci dílčích institutů, bude tato část spíše popisného charakteru, analyzující pozitivní právo a poskytující základ pro následující kapitoly.

Cílem pomyslné druhé části diplomové práce bude poskytnout ucelený přehled v jednotlivých právních pramenech roztržitých ustanovení, která upravují působnost a odpovědnost jednatele s.r.o. pod vlivem regulace insolvenčních omezení a povinností. Metodami analýzy, srovnávání a hodnocení bych chtěl docílit odpovědi na nejasné otázky, přičemž v závěrečné kapitole navrhuji případné legislativní změny, které vyvstanou z detailního prozkoumání materie a které by mohly vést k lepšímu stavu a vnímání našeho úpadkového práva.

Vycházet budu z aktuálního stavu právního řádu České republiky. Přestože je možné uchopit problematiku insolvence rovněž z pohledu veřejného práva, považuji za vhodné se v této diplomové práci držet především norem soukromoprávních.

2. SPOLEČNOST S RUČENÍM OMEZENÝM – ZÁKLADNÍ VYMEZENÍ

V úvodu považuji za vhodné společnost s ručením omezeným stručně vymežit. Rozsah diplomové práce nenabízí prostor pro detailní rozbor s.r.o. a ani to není účelem. Proto je tato kapitola omezena na přehled nejdůležitějších institutů, který poskytuje základ pro následné zkoumání samotného jádra diplomové práce – právní postavení, tedy především působnost a odpovědnost jednatele s.r.o. v (hrozícím) úpadku úpadku.

2.1. Historie právní úpravy

Společnost s ručením omezeným je relativně mladý fenomén právních a hospodářských vztahů. Z hlediska společnosti obývající současné území České republiky jsou důležité následující letopočty: 1892, 1906, 1951, 1990, 1992 a 2014.

Od starověkého Říma do 19 století bylo partnerství – „partnership“ - dominantní formou společně vlastněných obchodních entit. Partneři neboli společníci nesli neomezenou odpovědnost za závazky partnerství, v čemž také spočíval základ jeho reputace a solventnosti.⁴ Proměna začala v tehdejší Německém císařství, kdy podnikatelské praxi chyběla forma korporace, která by poskytovala jak jednodušší strukturu a administrativu, nežli nabízela akciová společnost, tak možnost společníků neručit celým svým majetkem, jako to bylo ve společnostech osobních.⁵ Asi je z povahy věci logické, že přestože se z tohoto společenského apelu obchodníků němečtí právní akademici příliš neradovali⁶, politici na něj zareagovali kladně a v roce 1892 byl přijat zákon, který poprvé v historii upravil společnost s ručením omezeným. Pro svoji praktičnost a tudíž i četnost využívání se právní úprava nového druhu obchodní společnosti rychle rozšířila i do ostatních zemích včetně Rakouska-Uherska. V roce 1906 zde byl přijat zákon č. 58/1906 říšského zákoníku, o

⁴ MCCAHERY, J., TIMMERMAN, L., VERMEULEN, E.M. *Private Company Law Reform: International and European perspectives*. The Hague: Asser Press, 2010. 469 s. ISBN 978-90-6704-251-2, s. 16.

⁵ ROZEHNAL, A. et al. *Obchodní právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. 730 s. ISBN 978-80-7380-524-1, s. 346

⁶ DVOŘÁK, T. *Společnost s ručením omezeným*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 696 s. ISBN 978-80-7478-633-4, s.1.

společnostech s ručením omezeným.⁷ Samostatná republika pak tento zákon právníkům všeobecně známou recepční normou převzala a přes připravovanou rekonstrukci tato úprava platila až do období Československé republiky, kdy byla od 1. ledna roku 1951 zrušena zákonem č. 141/1950 Sb., občanský zákoník. Právním následkem této jistě politicky účelové legislativní změny bylo zákonné zrušení veškerých do té doby existujících s.r.o., které trvalo následující čtyři desetiletí.

Se změnou režimu v roce 1989 přišla samozřejmě i změna právního prostředí týkající se obchodního práva. Do hospodářského zákoníku z roku 1964 se nejprve v roce 1990 začlenilo několik ustanovení o obchodních společnostech včetně společnosti s ručením omezeným, aby od prvního ledna 1992 začala účinnost zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, který již celou materii upravil podrobněji. Nedávná rekonstrukce českého civilního práva pak přinesla stávající zákony č. 89/2012, občanský zákoník, a č. 90/2012, o obchodních společnostech a družstvech, které obsahují novou úpravu jak právnických osob, tak obchodních korporací včetně zvláštních ustanovení o společnosti s ručením omezeným. Nezapomeňme ani na právo evropské, které po vstupu České republiky do Evropské unie rovněž promlouvalo do řádu českého korporátního (a insolvenčního) práva. Jednou z nejčastěji opakovanou kritikou obchodního zákoníku ve smyslu úpravy s.r.o. bylo její přibližování akciové společnosti, kdy nemálo ustanovení určených pro a.s. bylo buď přímo aplikováno nebo přinejmenším upraveno po vzoru a.s.⁸ Nové primární prameny českého soukromého práva nabyly účinnosti 1. ledna 2014 a tudíž je především na nich založena i tato práce, nebude-li dále v textu vymezeno jinak.

2.2. Kategorizace a základní znaky s.r.o.

Definujeme-li pojem společnosti s ručením omezeným podle základních pramenů soukromého práva, nabízí se postupovat od konkrétního názvu korporace směrem k obecnějším vymezením.

⁷ Datum účinnosti se rozchází; zatímco JUDr. Rozehnal uvádí 6. březen, doc. Dvořák uvádí 15. červen. Přikláním se k názoru doc. Dvořáka s ohledem na skutečnost, že 6. březen se obecně uvádí coby den, kdy došlo k přijetí zákona.

⁸ JOSKOVÁ, L. a kol. *Nová společnost s ručením omezeným Právo-účetnictví-daně*. Druhé vydání. Praha: GRADA Publishing, 2015. 232 s. ISBN 978-80-247-5837-4, s.12.

Dle §1 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech korporacích⁹ je společnost s ručením omezeným společně s akciovou společností tzv. kapitálovou společností. Se dvěma společnostmi osobními, tedy veřejnou obchodní společností a komanditní společností, a dále pak s evropskou společností a evropským hospodářským zájmovým sdružením se kapitálové společnosti nazývají souhrnně společnostmi obchodními. Obchodní společnosti a družstva, neboli družstvo a evropská družstevní společnost, jsou konečně celým předmětem výše uvedeného zákona, tzn. obchodními korporacemi.

Korporace jsou dle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku společně s fundacemi a ústavy tzv. osobami právnickými. §18 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník,¹⁰ pak pracuje s osobami právnickými a osobami fyzickými. Nový občanský zákoník nás jak ve všeobecných ustanoveních osob tak v obecných ustanoveních týkajících se právnických osob ujišťuje, že osoby fyzické i právnické mají svou (i) právní osobnost, neboli způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti, a (ii) svéprávnost, tedy způsobilost nabývat pro sebe svým právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem. V případě právnické osoby za ni jedná oprávněná osoba¹¹, přičemž pro praxi není teoretická otázka, zdali je právnická osoba schopna jednat sama nebo zda se za ní jedná formou zástupce, až tak podstatná.¹² Pro vymezení vztahu výše uváděných základních právních pramenů je nutno podotknout, že OZ je ve vztahu k ZOK předpisem obecným.

Každá obchodní korporace představuje právní nástroj k nějaké lidské činnosti. U kapitálových společností je stěžejním cílem a účelem takové činnosti podnikání.¹³ Podnikání je definováno v novém občanském zákoníku, v §420, jako výdělečná činnost na vlastní účet a odpovědnost vykonávaná živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku. U obchodních korporacích je jejich podnikatelský element dokonce zakotven vyvratitelnou právní domněnkou v §421 OZ, která říká, že za podnikatele se považuje osoba zapsaná

⁹ Dále také jako „zákon o obchodních korporacích“, „korporátní zákon“ nebo „ZOK“.

¹⁰ Dále také jako „nový občanský zákoník“ nebo „OZ“.

¹¹ §161 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹² DVOŘÁK, T. *Společnost s ručením omezeným*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 696 s. ISBN 978-80-7478-633-4, s. 83.

¹³ BĚLOHLÁVEK, A.J. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 2733s. ISBN 978-80-7380-451-0, s. 40.

v obchodním rejstříku (vznik obchodní korporace je vázán na zápis do obchodního rejstříku¹⁴).

Díky žádné nebo nízké osobní míře ručení společníků, nejsou-li porušeny relevantní zákonné povinnosti, se kapitálové společnosti projevily k podnikání jako velmi účelné. Výhody tohoto typu právnických sob ale nenalezneme pouze v omezení rizika zúčastněných fyzických osob ale také např. ve snížení nákladů při společném podnikání. Společníci se také nemusí účastnit vedení, předpokládá se vyšší míra profesionality osob účastnících se na spravování společnosti.

Jedinou ryzí kapitálovou společností je společnost akciová.¹⁵ Společnost s ručením omezeným se přeci jen vyznačuje některé prvky osobních společností, jako jsou osobní přednosti společníků, kteří jsou často i jednatelem, nebo ručení společníků věřitelům společnosti, byť v omezené formě. S.r.o. se tedy nachází blíže pomyslné hranici oddělující společnosti kapitálové a osobní, přičemž nejvýznamnějším rozdílovým prvkem mezi těmito dvěma skupinami je právě ona odlišnost spočívající v účasti společníků buď kapitálově nebo osobně zaměřené.

Společnost s ručením omezeným lze mezi ostatními obchodními korporacemi vymezit následujícími obvyklými znaky. Za prvé zákon předpokládá relativně stálé organizační uspořádání. Zákon o obchodních korporacích totiž jasně vymezuje obligatorní orgány společnosti a dokumenty potřebné k jejímu založení. Dalším znakem, a tím se s.r.o. vymezuje vůči osobním společnostem,¹⁶ je možnost změny společníka či společníků za nadále trvající existence společnosti, byť tato možnost bývá obvykle s ohledem na ostatní společníky omezena ve společenské smlouvě. Znakem kapitálových společností, a tedy i s.r.o., je povinné vytvoření základního kapitálu vklady jednotlivých společníků. Dalším znakem společnosti s ručením omezeným je rozdělení účasti společníků na podíly, které se obvykle, neurčí-li společenská smlouva jinak, odvíjejí od výše jednotlivých vkladů společníků. A konečně znak, kterým se od sebe vzájemně oddělují obě kapitálové společnosti, tedy a.s. a s.r.o., je osobní účast na fungování a správě společnosti. Zatímco u akciové společnosti se akcionáři zpravidla neúčastní fungování společnosti, u společnosti

¹⁴ HAVEL, B. a kol, *Zákon o obchodních korporacích s aktualizovanou důvodovou zprávou*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, 285 s. ISBN 978-80-7208-923-9, s. 32.

¹⁵ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. 1. vydání. Praha: Wolter Kluwer, ČR. 316 s. ISBN 978-80-748-013-4, s. 157.

¹⁶ Toto pravidlo není bezvýjimečné.

s ručením omezeným to tak nezřídka bývá.¹⁷ To však neznamená, že zákon neumožňuje u obou kapitálových společností nastavení jiné.

2.3. Založení a vznik, základní kapitál, zrušení a zánik

Zrození s.r.o. má dvě fáze: založení a vznik. V první fázi sepiší zakladatelé společenskou smlouvu, nebo pokud existuje jen jediný společník, pak sepiše zakladatelskou listinu. Toto právní jádro každé s.r.o., ať už se jedná o právní jednání více či jednostranné, musí mít vždy formu notářského zápisu. V zakladatelském právním jednání se povinně upravují především identifikační náležitosti, předmět činnosti, druhy podílů, základní kapitál, výše vkladů, počet jednatelů a způsob jejich jednání za společnost. Fakultativně pak společenská smlouva či zakladatelská listina může upravovat celou řadu otázek, na které ZOK zpravidla upozorňuje literou „určí-li tak společenská smlouva“, „ledaže určí společenská smlouva jinak“ atp. Z našeho pohledu jsou důležité fakultativní náležitosti týkající se činnosti jednatelů, tedy obsažené v §194 –§199 ZOK, např. určení, zda jednatelé tvoří kolektivní orgán nebo určení dalšího omezení činnosti jednatele nad zákonný rámec.

ZOK nestanoví horní hranici na počet zakladatelů, může jím být jak osoba fyzická tak právnická, jednočlenná společnost může být jediným společníkem další společnosti s ručením omezeným. Sepsáním zakládajícího jednání vznikají zakladatelům vzájemná práva a povinnosti a je možné, že je třeba za společnost jednat ještě před jejím samotným vznikem. To zákon výslovně umožňuje, stanoví však lhůtu tří měsíců od vzniku s.r.o., během které musí společnost tato jednání převzat, aby byla z těchto jednání oprávněna a zavázána od počátku. V opačném případě je z jednání vázána sama jednající osoba. Samotný vznik s.r.o. se de lege vztahuje na den zápisu do obchodního rejstříku. Návrh na takový zápis se dle zákona o obchodních korporacích musí podat do šesti měsíců od založení s.r.o., jinak nastávají účinky, jako by jednatelé od smlouvy odstoupili. Dojde-li k řádnému zápisu do obchodního rejstříku, vzniká tím nový subjekt s právní osobností a svéprávností.

Za primární účel základního kapitálu se obvykle uvádí ochrana věřitelů. Dále se uvádí měřítko zisku a ztráty či účasti společníka na společnosti. Od obligatorního základního kapitálu však bylo rekodifikací civilního práva prakticky upuštěno,

¹⁷ U s.r.o. samozřejmě ve smyslu společníků – jednatelů.

protože je tento institut pro věřitele naopak spíše zavádějícím iluzorním nástrojem, který je pro ně ve skutečnosti spíš kontraproduktivním. Doc. Dvořák uvádí, že skutečnost, že společnost má základní kapitál v řádech třeba i miliard Kč, nedává věřitelům žádnou garanci, protože i taková společnost nemusí mít žádný majetek, a to i přesto, že nejednala nikterak protiprávně¹⁸. Základní kapitál je důležitý při vzniku společnosti, během jejího života však může být „spotřebován“, což z veřejně dostupných informací o hodnotě základního kapitálu jako takové nezjistíme. Doc. Havel pak v souvislosti s uvažovanou legislativní změnou vracející minimální základní kapitál k úrovni v předchozím obchodním zákoníku údajně konstatoval, že *„ochrana věřitelů je v českém právu zajištěna jinými nástroji, formální fixace základního kapitálu nikoho nechrání. Navíc to¹⁹ povede ke snížení konkurenceschopnosti českého podnikatelského prostředí.“*²⁰ Na druhou stranu, je při vzniku společnosti a při stanovování výše základního kapitálu nutné pamatovat na normy insolvenčního zákona, které by s ohledem na okolnosti, například v úvěrových souvislostech, mohly pod-kapitalizovanou společnost nalézt již od jejího vzniku v úpadku nebo hrozícím úpadku.²¹

Někteří podnikatelé odůvodňují motivaci pro vyšší základní kapitál s.r.o. vyšší vzájemnou důvěrou společníků nebo pozitivním psychologickým efektem na okolí při vstupu na trh. Oba tyto argumenty jsou dle mého názoru spíše subjektivního či reklamního charakteru, u kterých zůstává otázkou, zda by nebylo vhodné dosáhnout kýženého výsledku jinými právními či obchodními prostředky.

Konec společnosti s ručením omezeným je stejně jako její založení a vznik procesem dvoufázovým. Můžeme rozdělit situace, při kterých existence společnosti končí definitivně, tedy bez právního nástupce a s vypořádáním vlastního majetku likvidací. Druhá skupina pak zahrnuje okolnosti, při kterých společnost zaniká v důsledku přeměny právnické osoby s právním nástupcem jako je fúze nebo rozdělení společnosti.

¹⁸ DVOŘÁK, T. *Společnost s ručením omezeným*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 696 s. ISBN 978-80-7478-633-4, s. 529.

¹⁹ Případné opětovné navýšení minimální výše základního kapitálu.

²⁰ *Stát chce zarazit zakládání firem s jednou korunou* [online]. Novinky.cz. 17.1.2015. [cit: 12.2.2016]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/finance/358917-stat-chce-zarazit-zakladani-firem-s-jednou-korunou.html>

²¹ JOSKOVÁ, L. a kol. *Nová společnost s ručením omezeným Právo-účetnictví-daně*. Druhé vydání. Praha: GRADA Publishing, 2015. 232 s. ISBN 978-80-247-5837-4, s. 13.

Zrušení s likvidací je buď dobrovolné nebo nucené.²² Dobrovolné důvody vyjmenovává §171 občanského zákoníku v písmenech a, b a c. Jedná se o uplynutí doby, splnění účelu a právní jednání samotné společnosti, která se rozhodla ukončit svoji činnost. K nucenému zrušení společnosti dochází z rozhodnutí orgánu veřejné moci. Soud rozhodne o zrušení i bez návrhu, pokud s.r.o. vyvíjí nezákonnou činnost v takové míře, že to závažným způsobem narušuje veřejný pořádek, nebo nesplňuje zákonné předpoklady požadované pro její vznik anebo nemá fungující statutární orgán po dobu delší dvou let. Toto říká §172 NOZ. Pouze na návrh pak soud rozhodne dle §93 zákona o obchodních korporacích v případech, že s.r.o. pozbyla všechna podnikatelská oprávnění (s výjimkou existence za účelem správy vlastního majetku), že není déle jak rok vykonávat svou činnost z objektivních důvodů nebo z důvodů rozporů mezi společníky anebo že vykonává činnost, kterou mohou dle zvláštního zákona vykonávat jen fyzické osoby, bez těchto osob. Pouze s.r.o. lze zrušit i z důvodu absence statutárního orgánu dle § 198 odst. 3, nahromadění veškerých podílů ve vlastnictví společnosti a následné nepřevedení alespoň jednoho z nich anebo z důvodu nepřevedení uvolněného podílu ve lhůtě jednoho měsíce a alternativního nesnížení základního kapitálu o hodnotu uvolněného podílu. Důvodem pro zrušení je i taková skutečnost, která byla předvídána společenskou smlouvou.

Z našeho pohledu je pak velice důležitá eventualita nuceného zrušení společnosti s ručením omezeným dle § 173 odst. 2 občanského zákoníku. Bylo-li rozhodnuto o úpadku, jedná se o zrušení bez likvidace zrušením konkursu po splnění rozvrhového usnesení, nebo zrušením konkursu proto, že majetek společnosti byl zcela nepostačující.

Zánik společnosti, neboli avizovaná druhá fáze, je vázán na den výmazu společnosti z obchodního rejstříku. Výmaz je proveden na návrh nebo ex offo. V posledním jmenovaném případě pojednávajícím o nuceném zrušení v rámci insolvenčním řízení se tak stane z moci úřední a to na základě rozhodnutí insolvenčního soudu o zrušení konkursu z důvodu výše uvedených skutečností.²³

²² ROZEHNAL, A. et al. *Obchodní právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. 730 s. ISBN 978-80-7380-524-1, s. 418

2.4. Vlastnictví vs. vedení společnosti

Tato diplomová práce je zaměřena na funkci jednatele. V praxi se ale často stává, že společník s.r.o. vykonává i funkci jednatele, hodí se tedy pozici společníka od jednatele ve stručnosti pojmově oddělit.

Zákon o obchodních korporacích pracuje se spojením „účast společníka v obchodní korporaci.“²⁴ Tuto účast představuje tzv. podíl. Podíl je dle nové soukromoprávní úpravy považován za nehmotnou věc movitou,²⁵ která je dle §1011 občanského zákoníku předmětem vlastnictví, práva chráněného ústavním pořádkem. Lze tedy shrnout, že společník je vlastníkem své účasti ve společnosti, se kterou může nakládat v mezích zákona a společenské smlouvy²⁶ a ze které mu plynou jak práva tak povinnosti. Mezi základní práva společníků plynoucích z jejich účasti na společnosti patří práva na podíl na zisku, na vypořádací podíl, na podíl na likvidačním zůstatku, na účast na správě společnosti, na informace a kontrolu a konečně i ochranné právo v pojetí práva na podání společnické žaloby. Společník má právo účasti na správě společnosti. To je však nutno chápat ve smyslu hlasovacích práv na valné hromadě, která kolektivně (nejedná-li se o jednočlennou společnost) svými pokyny určuje hlavní směr ubírání se společností, tedy rozhodně ne každodenní obchodní vedení společnosti.²⁷ Společník pak prostřednictvím těchto institutů vykonává své vlastnické právo k podílu na společnosti ve smyslu držení, užívání, disponování a brání plodů.²⁸ Společník samozřejmě může s podílem nakládat tím způsobem, že jej v mezích zákona a zakladatelského právního jednání převede.

Takto základní vymezení by mělo postačit k následnému odlišení pozice společníka ve smyslu „(spolu)vlastníka – vizionáře“ společnosti vtěleného do valné hromady s.r.o. na straně jedné, a jednatele - zástupce a odborného obchodního vedoucího společnosti coby statutárního orgánu s.r.o. na straně druhé. A to samozřejmě i v případě, že se obě tyto pozice setkají v jedné osobě.

²³ DVOŘÁK, T. *Společnost s ručením omezeným*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 696 s. ISBN 978-80-7478-633-4, s. 565

²⁴ §31 zákona č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech.

²⁵ POKORNÁ, J., VEČERKOVÁ, E., a PEKÁREK, M. *Obchodní korporace a nekalá soutěž*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, ČR, 2015. 636 s. Meritum (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-873-4, s.143.

²⁶ Např. §207 a §208 zákona č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech.

²⁷ §22 zákona č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech – argumentum a contrario.

²⁸ HURDÍK, J. et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 308 s. ISBN 978-80-7380-377-3, s. 202.

3. STATUTÁRNÍ ORGÁN S.R.O. - JEDNATEL

3.1. Jednatel

Výše jsme se seznámili se společností s ručením omezeným coby subjektem práva, byly představeny základní pojmy a účel společnosti s ručením omezeným. Dle právní teorie fiktivní je s.r.o. coby právnická osoba na rozdíl od osoby přirozené právní subjekt uměle vytvořený zákonem²⁹, a to k plnění cíle svých zakladatelů a tudíž tato společnost není schopna samostatně myslet, rozhodovat či jednat. A právě z tohoto důvodu je důležitou součástí právní úpravy (nejen) s.r.o. struktura jejich orgánů, které umožňují společnosti fungovat a výše uvedené za ní činit.

Valná hromada a statutární orgán tvoří páteř každé s.r.o. Společně představují jediné dva obligatorní orgány fungující s.r.o.³⁰ Valná hromada je složená ze společníků a rozhoduje o nejdůležitějších otázkách společnosti, které jsou vyjmenovány v §190 odst. 2 zákona o obchodních korporacích, přičemž tuto působnost si může valná hromada ještě rozšířit. Zákonnou úpravu statutárního orgánu s.r.o. je nutno hledat na několika místech. Především se jedná o obecná ustanovení občanského zákoníku týkající se orgánů právnických osob a jednání za právnickou osobu (§151-167 NOZ), společná ustanovení ZOK o orgánech obchodních korporací a o vyloučení člena statutárního orgánu obchodní korporace z výkonu funkce (§44-70 ZOK) a konečně ustanovení týkající se konkrétně jednatelů společností s ručením omezeným (§194-200 ZOK). Nás budou samozřejmě později zajímat i vybraná ustanovení insolvenčního zákona.

Statutárním orgánem společnosti s ručením omezeným je jeden nebo více jednatelů. §44 odst. 5 a §194 odst. 2 zákona o obchodních korporacích redundantně přikazují, že každý z těchto jednatelů je individuálním statutárním orgánem společnosti, nestanoví-li společenská smlouva, že více jednatelů vytváří orgán kolektivní³¹ – pak se na ně obdobně vztahují ustanovení akciové společnosti o hlasování a náhradnících. Dle prof. Bělohlávka je každý z jednatelů v případě nekolektivního orgánu obecně oprávněn jednat za společnost a obchodně ji vést

²⁹ KNAPP, V. *Teorie Práva*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, ČR, 1995. 247 s. ISBN 80-7179-028-1, s. 73.

³⁰ Pomineme-li likvidátora při likvidaci společnosti.

³¹ Dle mého názoru se jedná o speciální úpravu ve vztahu k §164 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který naopak stanovuje, že náleží-li působnost statutárního orgánu více osobám, tvoří automaticky orgán kolektivní.

nezávisle na rozhodnutích ostatních jednatelů ve sboru.³² Doc. Dvořák v této úpravě, kdy každý z jednatelů může tvořit samostatný statutární orgán, spatřuje nepraktičnost, *protože jednání za společnost i její obchodní vedení může být snadno ochromeno, bude-li každý z jednatelů činit zcela samostatně a nezávisle na ostatních, co bude chtít*. Z tohoto důvodu doporučuje zvolit vždy formu kolektivního jednatelského orgánu.³³ Zjednodušíme-li situaci, ve výsledku mohou nastat tři alternativy: (i) s.r.o. má jednoho jediného jednatele, (ii) společnost má více jednatelů, kteří netvoří kolektivní orgán, přičemž zde ale mohou být omezení pro rozhodnutí týkající se obchodního vedení, pro která se vyžaduje souhlas většiny jednatelů, pokud společenská smlouva neurčí jinak a (iii) konečně třetí varianta, kdy společnost má více jednatelů, kteří fungují jako kolektivní orgán, tedy rozhodují ve sboru. Rozdíl mezi posledními dvěma situacemi spočívá dle mého názoru právě ve skutečnosti, zda se jedná o souhlas všech kolegů nebo je požadována forma sborového rozhodnutí, upravené (nejen) v §440 a §444 korporátního zákona, tedy potřeba většiny kolegů v jednatelstvu. V každém případě zde ale platí, že případná nespolupráce jednatelů při zastupování společnosti i při obchodním vedení by vedla k neefektivnímu řízení společnosti, což by bylo v rozporu s povinností výkonu funkce s péčí řádného hospodáře.³⁴

Jednatel je orgánem voleným, jmenovaným nebo jinak povoláním, je zástupcem společnosti. Je-li fyzickou osobou, musí být plně svéprávný a bezúhonný ve smyslu živnostenského zákona. Jednatel musí jednat s péčí řádného hospodáře, nesmí odstoupit z funkce v době, která je pro společnost nevhodná. Jednatel má informační povinnost týkající se pravidel o střetu zájmů, o uzavírání smluv se společností a o záležitostech týkajících se vedení insolvenčního řízení na majetek vlastní nebo majetek společnosti, kde v posledních třech letech působil jako člen voleného orgánu.³⁵ Jednatel v neposlední řadě ručí dle zákonných podmínek za dluh věřitelům v souvislosti a ve výši jím způsobené škody společnosti při úpadku s.r.o.. Podmínek a povinností má jednatel celou řadu, přičemž spolu vzájemně souvisejí.

³² LOCHMANOVÁ L. in BĚLOHLÁVEK, A.J. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 2733s. ISNB 978-80-7380-451-0, s. 328

³³ DVOŘÁK, T. *Společnost s ručením omezeným*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 696 s. ISBN 978-80-7478-633-4, s. 565, s. 459

³⁴ K péči řádného hospodáře později.

³⁵ LOCHMANOVÁ, L. in BĚLOHLÁVEK, A.J. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 2733s. ISNB 978-80-7380-451-0, s. 886

Nežli se posunu k samotným otázkám insolvence, je třeba obecnému právnímu postavení jednatele řádně porozumět.

3.2. Výkon funkce – předpoklady, vznik a zánik

3.2.1. Předpoklady

Je-li jednatelem právnická osoba, pak musí následující předpoklady splňovat její zástupce, který je fyzickou osobou nebo člen jejího statutárního orgánu. Lze dovodit, že pokud je tento člen opět právnickou osobou, toto pravidlo §154 občanského zákoníku se použije opětovně.

První podmínkou způsobilosti pro výkon funkce jednatele je svéprávnost, neboli způsobilost nabývat právním jednáním práva a povinnosti. Jedná se o svéprávnost plnou, která se nabývá dovršením zletilosti.³⁶

Osoba ve funkci jednatele musí být rovněž bezúhonná³⁷ a to ve smyslu živnostenského zákona.³⁸ Ten bezúhonnost vymezuje relativně, tzn. osoba není bezúhonná pokud byla pravomocně odsouzena za spáchání úmyslného trestného činu souvisejícího s podnikáním této osoby nebo s předmětem podnikání, o který dotyčná osoba žádá.³⁹

To není jediná podmínka živnostenského zákona. Dle §8 živnostenského zákona a dle §46 zákona o obchodních korporacích nesmí být dána ani tzv. překážka provozování živnosti. Do této skupiny řadí zákon (i) překážku související se sankcí zákazu činnosti ve stejném nebo příbuzném oboru, (ii) překážku danou zrušením živnostenského oprávnění z důvodů ve stejném zákoně uvedených a to nejen dotyčné osoby ale i pokud byla tato osoba členem voleného orgánu právnické osoby, které bylo oprávnění zrušeno.⁴⁰ A konečně (iii) sem patří i překážka související s insolvencí, kdy živnost nemůže provozovat osoba, na jejíž majetek byl prohlášen konkurs, ode dne prodeje závodu jedinou smlouvou v rámci zpeněžení majetkové podstaty v době běhu lhůty podle insolvenčního zákona, nebo od dne pravomocného rozhodnutí, kterým soud ukončil provozování závodu, nebo ode dne určeného v tomto rozhodnutí jako den ukončení provozování závodu. Živnost nemůže

³⁶ Tj. dovršením osmnáctého roku věku, §30 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

³⁷ §46 zákona č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech.

³⁸ JOSKOVÁ, L. a kol. *Nová společnost s ručením omezeným Právo-účetnictví-daně*. Druhé vydání.

Praha: GRADA Publishing, 2015. 232 s. ISBN 978-80-247-5837-4, s. 168

³⁹ §6 zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání.

provozovat dále ani osoba, a to po dobu 3 let od právní moci (i) rozhodnutí o zamítnutí insolvenčního návrhu proto, že majetek dlužníka nebude postačovat k úhradě nákladů insolvenčního řízení nebo (ii) rozhodnutí o zrušení konkursu proto, že majetek dlužníka je zcela nepostačující pro uspokojení věřitelů. Byl-li konkurs zrušen z jiného důvodu, překážka provozování živnosti v souvislosti s prodejem v rámci zpeněžování majetkové podstaty nebo ukončení provozování závodu odpadá právní mocí rozhodnutí o zrušení konkursu.

Potenciální překážky související s insolvencí pokračují. V §153 nového občanského zákoníku je totiž uvedena další podmínka způsobilosti funkce člena voleného orgánu společnosti, tedy i jednatele s.r.o. Osoba, jejíž úpadek nebo hrozící úpadek byl osvědčen a od skončení insolvenčního řízení neuplynuly více jak tři roky, se může stát jednatelem s.r.o. pouze v případě, že valné hromadě nebo společníkovi jednočlenné společnosti tuto skutečnost oznámí. Pokud tito poté rozhodnou, že jednatele do funkce přesto zvolí nebo jednatele ve funkci ponechají, pak tato překážka odpadá. Z odst. 3 §153 pak lze dovodit, pokud tato oznamovací povinnost splněna nebyla, může se ten, kdo dokáže právní zájem, domáhat u soudu odvolání tohoto jednatele. Zde se ovšem nabízí jednodušší odvolání a to cestou přes valnou hromadu. Na druhou stranu odvolání soudem již alespoň zakládá nárok společnosti na náhradu škody za porušení jednatelovi povinnosti oznámit osvědčení úpadku; to samé by ale výše uvedený postup také umožňoval, prokázalo-li by se u soudu, že jednatel povinnost porušil.

Oznamovací povinnost dle §46 odst. 2 korporátního zákona vyžaduje po kandidátovi na jednatele, aby informoval společnost, pokud ohledně jeho majetku nebo majetku obchodní korporace v níž působil v posledních třech letech jako člen orgánu, bylo vedeno buď insolvenční řízení nebo řízení o vyloučení člena statutárního orgánu z výkonu funkce dle §63-65, nebo pokud existuje jiná výše uvedená překážka. Vždy se tedy jedná pouze o informační povinnost, jejíž obsah automaticky nevylučuje možnost výkonu funkce. Jedná se o preventivně-donucovací normy, jejichž cílem je upřímná komunikace osoby se společností.

⁴⁰ Překážka je účinná po dobu tří let od pravomocného zrušení oprávnění.

O překážce vyloučení jednatele z výkonu funkce v rámci insolvenčního řízení⁴¹ bude pojednáno později v kapitolách.

3.2.2. Vznik

Vznik funkce jednatele společnosti s ručením omezeným se liší v závislosti na skutečnosti, jestli se společnost teprve zakládá a tudíž se teprve sepisuje první zakladatelské právní jednání nebo zdali společnost již vznikla a její existence trvá.

V prvním případě se dle §146 odst. 2 ZOK do společenské smlouvy zanesou údaje o tom, koho zakladatelé určují jednatelem nebo jednateli. Po vzniku společnosti může být tento údaj ze smlouvy vypuštěn. V druhém případě jsou jednatele voleni valnou hromadou (§190, odst. 2 ZOK), přičemž zajímavým rozdílem obou postupů je skutečnost, že v tomto případě postačí prostá většina, případně přísnější většina, je-li tak definovaná ve společenské smlouvě, zatímco při zakládání s.r.o. je nutné, aby se na určení jednatele ve společenské smlouvě shodli zakladatelé všichni⁴². Nově zvolení jednatele se zapisují do obchodního rejstříku, avšak účinnost jejich zvolení nastává dnem zvolení – rozhodnutím valné hromady, tedy ne zápisem, který je tudíž pouze deklaratorní povahy.

Ještě je třeba dodat, že společenská smlouva musí i po vypuštění informací o prvních jednatelech obsahovat údaj o počtu jednatelek. Judikatura potvrdila, že nestačí neurčité vyjádření typu „statutárním orgánem je jednatel nebo jednatele“, ale je naopak nutné tento počet přesně určit.⁴³

S ohledem na nadcházející kapitoly týkající se dopadu insolvence na právní postavení jednatele s.r.o. je třeba zmínit velmi důležitý institut vzniku zakotvený v §198 ZOK, který umožňuje jmenování jednatele soudem. Takové jmenování je ale limitováno právě jen na situaci, kdy funkce jednatele zanikla, valná hromada nezvolila do jednoho měsíce jiného a pokud jmenování navrhne osoba, která na tom má právní zájem⁴⁴ a to pouze na dobu do řádného zvolení nového jednatele. Jedním

⁴¹ §63-§67 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech. Včetně překážky související s porušováním péče řádného hospodáře.

⁴² Společenská smlouva je vícestranným právním jednáním, ke kterému je z povahy věci zapotřebí shody všech účastníků.

⁴³ ROZEHNAL, A. et al. *Obchodní právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. 730 s. ISBN 978-80-7380-524-1, s. 400

⁴⁴ Doc. Lochmanová uvádí, že takovou osobou může být kdokoli ze společnosti, ale i třetí osoby jako věřitel nebo orgán veřejné moci. LOCHMANOVÁ, L. in BĚLOHLÁVEK, A.J. a kol. *Komentář*

z důvodů zániku funkce jednatele, tedy jednoho z předpokladů pro jmenování jednatele soudem, je i vyloučení člena statutárního orgánu s.r.o. insolvenčním soudem, jehož pravomocným rozhodnutím zanikají jednatelské funkce dotyčné osoby ve všech s.r.o., kde takové funkce vykonává.⁴⁵ Pokud k výše uvedenému návrhu nedojde, může soud místo jmenování dočasného jednatele naopak s.r.o. v takové situaci s likvidací zrušit, což prokazuje striktnost zákonodárce ve svém požadavku na obligatorní strukturu orgánů společnosti s ručením omezeným.

3.2.3. Zánik

K zániku funkce jednatele může dojít z různých důvodů. Za nejvíce nesporný bych označil smrt fyzické osoby nebo zánik právnické osoby bez právního nástupce vykonávající tuto funkci. Další nesporným důvodem je uplynutí doby, byla-li ve smlouvě určena a nebyl-li do té doby jednatel odvolán.

Podle §190 odst. 2 může valná hromada jednatele odvolat. Zákonná úprava o zúžení důvodů odvolání valnou hromadou či dokonce o možnosti odlišné úpravy ve společenské smlouvě není, tudíž je nutno toto ustanovení chápat jako kogentní a není možné, aby se společnost s jednatelem domluvila na jiné úpravě týkající se odůvodňování usnesení valné hromady o jeho odvolání. Toto tvrzení podporuje usnesení Nejvyššího soudu, ve kterém obdobně kogentní úpravu v tehdy ještě obchodním zákoníku vykládala předsedkyně senátu JUDr. Štenglová následovně: „*Jestliže tedy ustanovení § 125 odst. 1 písm. f) obch. zák. upravuje obecnou možnost odvolání jednatele valnou hromadou, nemůže společenská smlouva upravit jeho odvolání v rozporu s tímto kogentním ustanovením zákona.*“⁴⁶ Zákonodárce tedy v úpravě zániku funkce jednatele jednoznačně upřednostnil zájmy společnosti před ochranou osoby vykonávající funkci ve smyslu např. pracovněprávní úpravy nebo při subjektivně opačné situaci - odstoupení.

Jednatel může ze své funkce odstoupit.⁴⁷ Oznámení o odstoupení orgánu doručí orgánu, který jej zvolil, načež mu funkce zanikne uplynutím jednoho měsíce ode dne doručení oznámení, pokud tedy společenská smlouva nebo jeho smlouva o výkonu

k zákonu o obchodních korporacích. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 2733s. ISNB 978-80-7380-451-0, s. 899.

⁴⁵ §66 zákona č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech.

⁴⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.10.2000, sp. zn. 29 Cdo 968/2000.

⁴⁷ §59 zákona č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech.

funkce neurčí jinak nebo nedohodne-li se se společností na jiném datu. Společnost má při odstoupení oproti jednatele v postupu odvoláním minimálně jeden měsíc na přípravu na nadcházející změnu. Jednatel je při odstoupení navíc omezen zákonným zákazem, že tak nesmí učinit v době, která je pro obchodní korporaci nevhodná. Neurčitý pojem „nevhodnosti“ je třeba vykládat v souvislosti s povinností výkonu funkce s péčí řádného hospodáře, obzvláště požadavku loajality člena statutárního orgánu vůči obchodní korporaci.⁴⁸ Situace se budou posuzovat případ od případu, literatura uvádí například zpracovávání účetní závěrky, období před povinným svoláním valné hromady, před uzavřením důležité smlouvy, kterou tento jednatel z důvodu své odbornosti sám vyjednával⁴⁹. S ohledem na insolvenční normy lze dle mého názoru doplnit i obdobné situace úpadkové, jako ne např. období pro podání insolvenčního návrhu dle IZ.

Funkce jednatele zaniká též ztrátou způsobilosti, což je upraveno přímo v občanském zákoníku, §155. Pokud by se zjistilo, že nezpůsobilost existovala již při povolání do funkce, pak se na povolání hledí, jako by se nestalo. Funkce také zaniká, zanikne-li samotná společnost a to bez univerzálního nástupce, změnou právní formy anebo fúzí, rozdělením a převodem jmění na společníka, je-li společnost zanikající společností.⁵⁰

3.3. Působnost – jednatelské oprávnění, obchodní vedení

3.3.1. Základní rozsah

Statutárnímu orgánu náleží veškerá působnost, kterou zakladatelské právní jednání, zákon nebo rozhodnutí orgánu veřejné moci nesvěří jinému orgánu právnické osoby. Občanský zákoník a zákon o obchodních korporacích toto široké negativní vymezení specifikují ve svých různých ustanoveních ještě pozitivním netaxativním výčtem konkrétních kompetencí, jako je zastupování společnosti (§164 OZ), obchodní vedení (§195 ZOK), řádné vedení evidence a účetnictví a vedení seznamu společníků (§196 ZOK), vyhotovení úplného znění společenské smlouvy a

⁴⁸ SMOLKOVÁ, K. *Péče řádného hospodáře a zákaz odstoupení z funkce člena orgánu obchodní korporace v době nevhodné*. In: Epravo.cz [online]. 2014 [cit. 2016-02-21]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/pece-radneho-hospodare-a-zakaz-odstoupeni-z-funkce-clena-organu-obchodni-korporace-v-dobe-nevhodne-95318.html>

⁴⁹ BĚLOHLÁVEK, A.J. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 2733s. ISBN 978-80-7380-451-0, s. 377.

uložení do sbírky listin obchodního rejstříku (§197 ZOK) a další působnosti související se správou korporace.

Nejvyšší orgán společnosti – valná hromada – ale může působnost statutárního orgánu s.r.o. podle ustanovení §190 zákona o obchodních korporacích omezit a to tak, že si vyhradí rozhodování případů, které i podle zákona náleží do působnosti jiného orgánu. Ihned se nabízí otázka, zda si takto může přivlastnit veškerou jednatelovu působnost? Ze zákona vyplývá, že tomu tak zcela jistě nebude u obchodního vedení společnosti, které náleží pouze jednatelem. Dále tomu tak nebude ani u zastupování společnosti – působnosti danou jednatelem občanským zákoníkem. Pokud by tato základní kompetence jednatele byla tomuto orgánu odejmuta rozhodnutím valné hromady, pravděpodobně by šlo o neplatnost rozhodnutí ve smyslu §580 NOZ, tedy právního jednání, které odporuje smyslu a účelu zákona.

3.3.2. Zastupování společnosti

Zákonné zastoupení společnosti statutárním orgánem je jeden ze způsobů, jak společnost projevuje svoji vůli vůči třetím osobám. Proto se o zastupování společnosti v literatuře hovoří jak o vnější dimenzi výkonu jednatelské funkce. Rozsah záležitostí, ve kterých jednatel společnost zastupuje, je primárně stanoven jako všeobecný. Může být valnou hromadou, jiným orgánem společnosti nebo společenskou smlouvou sice interně omezen nebo podmíněn se všemi svými odpovědnostními důsledky, ve vztahu k třetím osobám je však taková limitace jednatelského oprávnění neúčinná.⁵¹ To neplatí, je-li k jednatelově právnímu jednání zapotřebí souhlasu valné hromady výslovně na základě zákona.⁵² V tomto případě se pak jedná o neúčinnost relativní, protože neplatnosti, kterou zmiňuje korporátní zákon v §48 se musí oprávněná osoba dovolat a to v subjektivní lhůtě šesti měsíců, nejdéle pak do deseti let ode dne, kdy k takovému jednání došlo (lhůta objektivní).

Co do způsobu jednání zastupují členové statutárního orgánu společnost samostatně. U kolektivního statutárního orgánu, ale může společenská smlouva založit pravidlo, že všichni či někteří jednatelé jednají společně. Pokud mají

⁵⁰ DVOŘÁK, T. *Společnost s ručením omezeným*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 696 s. ISBN 978-80-7478-633-4, s. 451.

⁵¹ §164 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a §47 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech.

⁵² Např. §190, odst. 2, písm. i, j, k, zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech.

například tři jednatele povinnost jednat společně, tak jeden z nich může i tak jednat samostatně, ale pouze v případě, bude-li k takovému konkrétnímu jednání zmocněn. Pokud bude jednat bez uvedeného zmocnění, pak se jedná podle názoru Nejvyššího soudu⁵³ o nicotnost právního jednání a to proto, že „*případy, kdy společenská smlouva určuje, že jménem⁵⁴ společnosti jedná více jednatelů společně, nelze považovat za omezení jednatelského oprávnění ve smyslu ustanovení § 133 odst. 2 obch. zák., neboť v tomto případě jde o určení způsobu jednání jménem společnosti podle ustanovení § 133 odst. 1 obch. zák.*“ Tato ustanovení odpovídají po rekodifikaci ustanovením § 47 ZOK, respektive §164 odst. 2 NOZ. Soud ve svém rozsudku dále pokračuje: „*takový projev vůle nelze považovat za projev vůle společnosti, neboť nebyl učiněn způsobem, kterým jedná statutární orgán společnosti.*”

Dle mého názoru se tento systém v praxi projeví následovně: pakliže by např. společnost s jediným jednatelem omezila jeho výkon tím způsobem, že může uzavírat kupní smlouvy nad určitou částku pouze se souhlasem valné hromady, pak se jedná o omezení jednatelského oprávnění a takové omezení bude vůči třetím osobám neúčinná, ergo jednání bude vůči třetím osobám platné. Pokud by ale měla společnost například dva jednatele coby kolektivní orgán společnosti a jejich výkon by byl nastaven tak, že kupní smlouvy nad určitou částku mohou uzavřít jen oba společně, pak se jedná o způsob jednání statutárního orgánu a jednání v rozporu s tímto nastavením by bylo nicotné.

A konečně §164 odst. 3 NOZ stanoví, že má-li s.r.o. s kolektivním statutárním orgánem zaměstnance, musí být k jednání s nimi být pověřen pouze jeden z jednatelů, pokud tomu tak není, pak tuto působnost vykonává předseda jednatelstva. Tento odlišný režim lze odůvodňovat zvýšenou právní jistotou zaměstnanců při právním styku se společností.

3.3.3. Obchodní vedení

Společnost se musí nějakým způsobem spravovat, musí myslet, žije ve smyslu vnitřního fungování. To vše by se dalo shrnout do interní složky jednatelské působnosti – obchodního vedení. Samotný zákon tento termín sice používá, ale

⁵³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. srpna 2002, sp. zn. 29 Odo 198/2002.

⁵⁴ Terminologie z období před rekodifikací soukromého práva.

nedefinuje. S tím pomohla judikatura společně s akademickou obcí, když např. Nejvyšší soud definuje obchodní vedení coby „*řízení společnosti, tj. zejména organizování a řízení její podnikatelské činnosti, včetně rozhodování o podnikatelských záměrech*“,⁵⁵ přičemž Nejvyšší soud zde cituje odbornou literaturu z pera doc. Štenglové a kol.

Pouze jednatelem náleží obchodní vedení společnosti a nikdo není oprávněn udělovat jednatelem pokyny týkající se tohoto vedení. Toto ustanovení ZOK (§195) tedy omezuje výše uvedenou možnost rozšíření působnosti valné hromady. Na druhou stranu ale jednatel může podle obecných pravidel jednání členů orgánu obchodních korporací požádat nejvyšší orgán společnosti o udělení závazného pokynu týkajícího se obchodního vedení společnosti.⁵⁶

O způsobech rozhodování statutárního orgánu týkající se obchodního vedení a současně v návaznosti na skutečnost, tvoří-li jeho členové kolektivní orgán či nikoliv, bylo pojednáno výše. Zde je však nutné ještě doplnit obecné pravidlo občanského zákoníku (§156, odst. 2), že je možné rozdělit působnost kolektivního statutárního orgánu do oborů, přičemž pravidla sborového hlasování představenstva, na které odkazuje §194 odst. 2, by se zde nepoužila. Občanský zákoník ale ihned přidává určitou dohlížecí povinnost ostatních členů kolektivního statutárního orgánu, jak ostatní členové spravují záležitosti spadající do svého oboru. Povinnost výkonu funkce s péčí řádného hospodáře se zde tudíž bude aplikovat jak na jednání jednatele zodpovědného za danou vyčleněnou působnost, tak na dohled ostatních členů.

3.4. Péče řádného hospodáře

Příkaz vykonávat funkci člena statutárního orgánu s péčí řádného hospodáře je dle mého názoru jedním z nejdůležitějších pravidel výkonu jednatelské funkce, ne-li tím nejdůležitějším. Tato povinnost, přestože její hlavní úpravu bychom našli především v ustanoveních §159 NOZ a §51-§53 ZOK, prostupuje celou řadou dalších pasáží zákona jako je například požádání o pokyn valné hromady, odpovědnost a ručení členů statutárních orgánů nebo samozřejmě i postavení jednatele společnosti v insolvenčních souvislostech. Základy péče řádného hospodáře můžeme najít

⁵⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. srpna 2004, sp. zn. 29 Odo 479/2003

⁵⁶ Tím však není dotčena jeho povinnost jednat s péčí řádného hospodáře a to jak při žádání o pokyn, tak při realizaci obdrženého pokynu. K tomu níže.

v samotném úvodu základního soukromoprávního pramene, tedy občanského zákoníku, a to v ustanoveních, ve kterých bychom hledali základní zásady soukromého práva. Jedná se o §5 a §6 NOZ týkající se profesionality a poctivosti při právním jednání. Pokud se někdo veřejně nebo ve styku s jinou osobou přihlásí k odbornému výkonu jako příslušník určitého povolání nebo stavu, dává tím najevo, že je schopen jednat se znalostí a pečlivostí, která je s jeho povoláním nebo stavem spojena. Hovořím-li zde o přihlášení nějaké skutečnosti, její oznámení nebo její přiznání, a má-li být tento princip funkční v co nejširším rozsahu, je nepochybně nutné očekávat a vyžadovat od těchto osob poctivost, kterou zákon přikazuje v paragrafu ihned následujícím.⁵⁷ Jedná-li daná osoba bez těchto atributů odborné péče a poctivosti, jde to samozřejmě k její tíži. K odpovědnostním otázkám později.

Znalost a pečlivost (odborná péče) jsou společně s nezbytnou loajalitou třemi základními složkami péče řádného hospodáře, jak definováno v §159 NOZ. V této části občanského zákoníku týkající se právnických osob jsou osoby, které přijmou funkci (nejen) jednatele, dokonce výslovně zavazovány k jejímu výkonu v rámci uvedených vlastností. To se samozřejmě vztahuje jak na osoby fyzické tak právnické vykonávající funkci jednatele. V případě neplnění tohoto příkazu a současného způsobení majetkové či nemajetkové újmy společnosti, zakládá odstavec třetí stejného paragrafu pravidla odpovědnosti a ručení.⁵⁸

Co když však společnost ekonomicky strádá, přestože je jednatel přesvědčen o skutečnosti, že jedná s péčí řádného hospodáře. Dovoluje zákon takovou kombinaci? Nedokazují podnikatelské výsledky společnosti míru odbornosti, informovanosti a loajality jednání jejího statutárního orgánu? Do jisté míry ano, ale ani nejloajálnější, nejpečlivější a nejbezpečnější jednatel není schopen v tržním hospodářství zaručit pozitivní ekonomický výsledek, pokud se společnost rozhodla například pro výnosný leč rizikový projekt. Jak uvádí doc. Havel v důvodové zprávě ZOK, do úpravy statutárního orgánu se z tohoto důvodu zaneslo v zahraniční ozkoušené pravidlo podnikatelského úsudku⁵⁹, které liberuje osobu, jejíž jednání sice

⁵⁷ Z teoreticko-právního hlediska a v souvislosti s výkladovými ustanoveními §2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník., která zakazují výklad a použití právních předpisů soukromého práva v rozporu s dobrými mravy, je zde zjevná morální dimenze soukromoprávních norem.

⁵⁸ K tomu více v kapitole o otázkách odpovědnosti.

⁵⁹ Upravuje §52 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech: „...kdo mohl při podnikatelském rozhodování v dobré víře rozumně předpokládat, že jedná informovaně a rozumně

nevedlo ke kýženým ekonomickým výsledkům, ale která přesto jednala dle zákona, tedy s péčí řádného hospodáře. Takováto osoba by tedy neměla být odpovědná za veškerý negativní finanční výsledek společnosti.⁶⁰ To potvrzuje i judikatura Nejvyššího soudu, která praví, že „Závěr formulovaný Nejvyšším soudem v citovaných rozhodnutích, podle něhož člen představenstva odpovídá za řádný (tj. v souladu s požadavkem péče řádného hospodáře jsoucí) výkon funkce, nikoliv za výsledek své činnosti, se přitom uplatní i ve vztahu k jednatelem společnosti s ručením omezeným.“⁶¹

Osobně vítám, že posuzování péče řádného hospodáře⁶² je v zákoně o obchodních korporacích definováno.⁶³ Definice to však bohužel není nikterak určitá. Loajalita⁶⁴, potřebné znalosti a pečlivost se hodnotí dle § 52 ZOK, tzn. porovnává se, jakou míru péče by jiná rozumně pečlivá osoba vynaložila v obdobném postavení a v obdobné situaci. Zde se tedy průměruje, zda si jednatel obhájí, že si počínal minimálně na úrovni takovéto jiné rozumně pečlivé osoby. Pokud ne, bude se muset pokusit použít jiné instituty ochranných mechanismů. Jak se ale určí mantinely jednání „jiné rozumně pečlivé osoby“? Důležité jsou termíny „obdobné postavení“ a „obdobná situace“. Z nich můžeme logicky dovodit, že nemůže existovat jedno plošné vymezení takové osoby pro všechny případy, je třeba analyzovat konkrétní situace a teprve poté vyvozovat závěry. Celá tato struktura navíc poskytuje prostor pro odůvodněné odchylky tím, že se nesrovnává přímo ale pouze „přihlíží“.⁶⁵ Literatura dodává, že po dotyčném členu bude navíc požadováno, aby obhájil motivy vedoucí ke konkrétním rozhodnutím, což by obvykle měla být snaha o lepší zisk, pozici na trhu nebo rozvoj společnosti.

U posuzování, zda člen orgánu obchodní korporace, tedy v našem případě jednatel s.r.o., jednal s péčí řádného hospodáře, se setkáváme s velice zajímavým úkazem soukromého práva. Oproti zavedenému civilistickému principu, že důkazní

předpokládat, že jedná v obhajitelném zájmu obchodní korporace...“ – neboli pečlivě a s potřebnými znalostmi. To vše neplatí, pokud chybí loajalita.

⁶⁰ HAVEL, B. a kol, *Zákon o obchodních korporacích s aktualizovanou důvodovou zprávou*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, 285 s. ISBN 978-80-7208-923-9, s. 53.

⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2015, sp. zn. 29 Cdo 3860/2015.

⁶² De facto jde dle mého názoru především o posuzování odborné péče, neboli znalostí a pečlivosti.

⁶³ §52 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech.

⁶⁴ Loajalita je současně řešena také v rámci pravidel o střetu zájmů.

⁶⁵ LOCHMANOVÁ, L. in BĚLOHLÁVEK, A.J. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 2733s. ISBN 978-80-7380-451-0, s. 346.

břemeno nese strana žalující⁶⁶, je v §4 ZOK a přesněji ve druhém odstavci §52 ZOK explicitně zakotveno pravidlo opačné, tedy že důkazní břemeno nese dotčený člen. Je tomu tak vždy až na jediný případ, a to kdy soud rozhodne, že to po něm nelze spravedlivě požadovat. V tomto případě, kdy například bývalý jednatel již nemá přístup k některým důležitým dokumentům týkající se vedení společnosti, které by pro obhájení výkonu funkce s péčí řádného hospodáře mohly být rozhodující, pak spočívá důkazní břemeno na druhé straně sporu.

Výše uvedené se aplikuje na případy, pokud osoba vykonávající funkci jednatele je přesvědčena o vlastním řádném hospodaření, zatímco společnost nebo někdo třetí se dovolává opaku. Pokud ale nastane situace, kdy tato osoba sama zjistí, že není péče řádného hospodáře schopna, pak má zákonem přikázáno vyvodit z takové situace důsledky – v praxi tedy půjde o odstoupení z funkce, jiné řešení problému⁶⁷ anebo pokud vztah ještě nenastal, tak nepřijetí takové funkce. Pokud tak neučiní, pak zákon zakotvuje vyvratitelnou právní domněnku, že jednatel jedná nedbale.

Otázky odpovědnosti v souvislosti s jednáním v rozporu s péčí řádného hospodáře jsou upraveny ve třetím odstavci §159 či v §213 NOZ, dále v §53, §201, §62, §68 ZOK, k tomu později v rámci odpovědnostních a insolvenčních kapitol této práce.

Závěrem je ale třeba dodat, že součástí povinnosti výkonu funkce s péčí řádného hospodáře je ex lege taktéž osobní charakter výkonu funkce. Není v rozporu s tímto příkazem situace, ve které by jednatel zmocnil jiného kolegu v rámci kolektivního statutárního orgánu, aby za něj v konkrétním případě při vlastní neúčasti hlasoval. Může také zmocnit ke konkrétnímu jednání za společnost jiné osoby, nelze však vystavit plnou moc jinému, aby vykonával jeho funkci.⁶⁸ Jednatel má také informační povinnost vůči valné hromadě, případně dozorčí radě, která ale nemusí být u společnosti s ručením omezeným zřízena.

⁶⁶ HAVEL, B. a kol, *Zákon o obchodních korporacích s aktualizovanou důvodovou zprávou*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, 285 s. ISBN 978-80-7208-923-9, s. 53.

⁶⁷ Např. na danou záležitost si obstará odbornou pomoc.

⁶⁸ DVOŘÁK, T. *Společnost s ručením omezeným*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 696 s. ISBN 978-80-7478-633-4, s. 444.

3.5. Střet zájmů a zákaz konkurence

Současná pravidla o střetu zájmů a o zákazu konkurence ve vztahu jednatele⁶⁹ ke společnosti, ve které funkci vykonává, nesledují účel automatického absolutního zákazu. Naopak formy aktivního i pasivního souhlasu zodpovědných orgánů společnosti coby reakce na jednatelovu povinnost notifikačního oznámení umožňují jednateleovi funkci vykonávat, přestože by byl v zákoně popsán střet zájmů nebo konkurenčním postavením.

Postup při hrozícím střetu zájmů upravuje §54 ZOK. Jednatel vyhodnotí situaci a může-li ke střetu zájmu dojít, informuje ostatní jednatele, dozorčí radu, byla-li společností zřízena, jinak valnou hromadu. Pokud se nejedná o jednatele, který je současně jediným společníkem s.r.o., pak výše uvedení splní i tím, že jednoduše informuje jen valnou hromadu. Po splnění této oznamovací povinnosti musí jednatel i nadále vykonávat svoji funkci s péčí řádného hospodáře, tzn. že výše uvedený postup ho nezbavuje loajality ke společnosti v dalším svém jednání. Zodpovědný orgán se pak může rozhodnout, že jednatele pozastaví funkci, v tomto postupu je však limitován dočasností takového omezení. K pozastavení výkonu funkce jednatele v situaci existujícího střetu zájmů a při splnění zákonného postupu, je tedy zapotřebí aktivního jednání ze strany společnosti. Důležitý a dle mého názoru správný je komentář, který k institutu pozastavení funkce jednatele dle §53 a násl. poskytuje doc. Dvořák a to i v rámci budoucích novel korporátního práva. S ohledem na míru odbornosti společníků na straně jedné a osob vykonávajících funkci členů fakultativní dozorčí rady s.r.o., je totiž dozorčí rada v odůvodněných situacích k tomuto postupu povinna⁷⁰, zatímco valná hromada tuto povinnost nemá nikdy.⁷¹ Obdobně se postupuje i v dalších zákonem popsáných situacích představující možný střet zájmů. Jedná se o zamýšlenou smlouvu mezi jednatelem (a opět i jemu osobou blízkou, jím ovládanou nebo ovlivněnou) a společností a v druhém případě o zajištění nebo utvrzení jejich dluhů společností.

U konkurence je situace částečně odlišná. Opět je zde sice notifikační povinnost jednatele a v podstatě opět musí společnost vyjádřit s konkurenčním jednáním nesouhlas, ale máme zde celou řadu odlišností. Vyžaduje se jednomyslnost,

⁶⁹ V pravidlech o střetu zájmů se jedná též o osoby jednatele blízké, jím ovlivněné nebo ovládané.

⁷⁰ Jinak by došlo k porušení povinnosti výkonu funkce s péčí řádného hospodáře.

stačí totiž, aby nesouhlas vyjádřil jediný společník, neboli s konkurencí musí souhlasit všichni společníci, nestačí většina. Dále se nejedná o případný zákaz samotného výkonu funkce jednatele, ale naopak o zákaz konkurenční činnosti vně společnosti⁷². Další odlišností je stanovení konkrétní lhůty pro vyjádření nesouhlasu a to v délce jednoho měsíce. Nabízí se otázka, jestli má do ukončení běhu této lhůty jednatel tudíž zakázáno danou činnost vykonávat. Tento názor nesdílím. Ustanovení §199, odst. 2 přeci jasně zakotvuje pravidlo, že splněním informační povinnosti⁷³ se má za to, že jednatel danou činnost zakázanou nemá. Porušení případného zákazu konkurenčního jednání zakládá právo společnosti požadovat vydání prospěchu z takové činnosti a to v subjektivní lhůtě tří měsíců a objektivní lhůtě jednoho roku.

⁷¹ DVOŘÁK, T. *Společnost s ručením omezeným*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 696 s. ISBN 978-80-7478-633-4, s. 243.

⁷² Zakázané je v tomto smyslu: (i) Podnikání v předmětu činnosti nebo podnikání společnosti a to i ve prospěch jiných osob, i zprostředkovávání obchodů společnosti pro jiného. (ii) Být členem statutárního orgánu jiné právnické osoby s obdobným předmětem činnosti nebo podnikání nebo osobou v obdobném postavení, ledaže se jedná o koncern. (iii) A konečně účast na podnikání jiné obchodní korporace jako společník s neomezeným ručením (společník v.o.s. nebo komplementář k.s. nebo komanditista k.s., pokud by bylo jeho jméno uvedeno ve firmě k.s.) nebo jako ovládající osoba jiné osoby se stejným nebo obdobným předmětem činnosti

⁷³ V písemné formě.

4. ÚPADEK SPOLEČNOSTI – ZÁKLADNÍ VYMEZENÍ

4.1. Obecně

Čím víc věřitelů společnosti v úpadku, tím větší je smysl úpadečného práva.⁷⁴

České insolvenční právo je kodifikováno v zákoně č. 182/2006 Sb., *o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)*, který nahradil a změnil předchozí úpravu v zákoně č. 328/1991 Sb., *o konkurzu a vyrovnání*. Dále je nutné pracovat se zákony č. 312/2006 Sb., *o insolvenčních správcích* a č.99/1965 Sb., *občanský soudní řád*, oba ve znění pozdějších předpisů. Vymežíme-li úpravu úpadečného práva z historického hlediska, pak bychom jeho původ, společně s právem kupečným, směnečným a námořním, hledali v rámci statutárního práva severoitalských měst. To bývalo zpočátku právem obyčejovým a zapisováno začalo být až od 13. století.⁷⁵ Za milník prof. Zoulík uvádí dílo od Benvenuta Stracchy z roku 1576 s názvem *Tractatus de Mercatura*, které sjednocuje výše uvedená odvětví a které ovlivnilo vývoj insolvenčního práva v dalších evropských zemích. Koneckonců i obecně známý termín „bankrot“ vychází z italského „banca rotta“ neboli „zlomená lavice“, což představovalo symbolickou ceremonii, při které se na tržišti přelomila lavice insolventního obchodníka a tím se mu zabránilo v pokračování obchodování.⁷⁶

Stávající zákonná úprava řeší situace, při kterých ekonomická situace jedné osoby - dlužníka, dlouhodoběji neumožňuje plnit její závazky vůči dalším osobám - věřitelům, přičemž obvyklý způsob individuálního určování a vymáhání dluhů již nepostačuje, protože s ohledem na minimální objektivní možnosti subjektu v úpadku plnit své finanční závazky by docházelo k nespravedlnostem ve smyslu nepoměrného nebo žádného hojení věřitelů, kteří přihlásili své nároky sice de iure v zákonných lhůtách, ale s ohledem na ostatní a z pohledu ekonomického de facto už pozdě. Jedná se vlastně o „hromadnou exekuci na majetek dlužníka se specifickými pravidly“.⁷⁷

Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení je účinný od 1. ledna 2008. Konkursní a vyrovnávací řízení zahájená do 31.12.2007 se i nadále řídí zákonem o konkurzu a

⁷⁴ KRAAKMAN, R. et al. *The anatomy of corporate law: a comparative and functional approach*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2009. 322 s. ISBN 978-0-19-956584-9, s.149.

⁷⁵ ZOULÍK, František. *Vývoj insolvenčních řízení*. In: Právní fórum 2009/4 [online]. 2009 [cit. 2016-03-06]. Dostupné z: <http://www.pravnickeforum.cz/archiv/dokument/doc-d8554v11354-vyvoj-insolvenčních-řízení/>

⁷⁶ OMAR, P. J., *European Insolvency Law*. Burlington, VT: Ashgate, 2004. 292 s. ISBN 0-7546-2333-5, s.3.

⁷⁷ ROZEHNAL, A. et al. *Obchodní právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. 730 s. ISBN 978-80-7380-524-1, s. 612.

vyrovnání. Z praktického hlediska a s ohledem na rozsah a účel této diplomové práce se budu soustředit pouze na stávající zákonnou úpravu.

Insolvenční zákon je pramenem jak procesně-právních tak hmotně-právních norem. K občanskému soudnímu řádu je insolvenční zákon ve vztahu speciality. OSŘ se použije subsidiárně, jeho ustanovení se aplikují přiměřeně, pokud samotný IZ nestanoví jinak nebo není-li takový postup v rozporu se základními zásadami insolvenčního zákona.

Cílem a předmětem primárního pramene insolvenčního práva je soudní řešení úpadku nebo hrozícího úpadku dlužníka zákonem stanovenými způsoby za účelem uspořádání majetkových vztahů mezi dlužníkem a dotčenými osobami a to co k nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení věřitelů. Zákon tedy pamatuje i na potenciální situaci, kdy úpadek teprve leč přesvědčivě hrozí a kterou by měla fyzická osoba nebo vedení společnosti, v našem případě jednatel, vykonávající svou funkci s péčí řádného hospodáře předpokládat či poznat a dle tohoto zákona na ní bez zbytečného odkladu reagovat. Insolvenční zákon dále upravuje oddlužení dlužníka, což je ale pro společnosti s ručením omezeným, neboli subjekty - podnikatele, neaplikovatelné.⁷⁸

4.2. Úpadek

Insolvenční zákon upravuje dvě formy úpadku. První je obecně nazýván platební neschopností, druhá se nazývá předlužením. Judikatura poskytuje rozhodnutí Vrchního soudu, který pojem úpadku interpretoval následovně: „*je vymezen dvojím způsobem jako úpadek projevující se platební neschopností (insolvenci) dlužníka a jako úpadek projevující se jeho předlužením, přičemž k vydání rozhodnutí o úpadku postačuje zjištění, že dlužník je buď insolventní, nebo že je předlužen, jinými slovy, zjištění úpadku v obou zákonem vymezených formách není nezbytné.*“⁷⁹ Insolvenční zákon dále upravuje neodvratný patologický vývoj budoucího dlužníka ve formě hrozícího úpadku.

⁷⁸ §1 písm. b) a §389 a násl. zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení.

⁷⁹ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 13. listopadu 2008, sp. zn. 2 VSPH 207/2008-B.

4.2.1. Platební neschopnost

Každý se může ocitnout v tzv. platební neschopnosti. Může se jednat o fyzickou či právnickou osobu, podnikatele nebo spotřebitele, nezáleží na tom. Výjimky samozřejmě platí pro subjekty taxativně vyjmenované v §6 IZ.⁸⁰ Úpadek platební neschopností může společnost s ručením omezeným zcela zjevně postihnout. Jediným případem, kdy by se insolvenční zákon na s.r.o. nepoužil, by bylo v situaci, pokud by se stát nebo kraj zaručil za veškeré její dluhy nebo její dluhy převzal a to ještě před zahájením insolvenčního řízení.

Úpadek ve formě platební neschopnosti úpadku má tři základní kritéria: existenci dvou nebo více věřitelů, existenci peněžitých závazků po dobu delší než je třicet dnů po splatnosti a za třetí neschopnost takové závazky plnit. Pro označení formy úpadku je třeba chápat platební neschopnost v širším slova smyslu, naopak při vymezování jednotlivých podmínek se jedná o neschopnost ve smyslu užším.

Co se třetí podmínky týče (neschopnost plnit závazky), tak zákonodárce nám pomáhá silně neurčitý pojem definovat nebo naplnit a to čtyřmi alternativními vyvratitelnými domněnkami, při kterých se má za to, že dlužník není plnění závazků schopen. 1) Dlužník není schopen závazky plnit, pokud zastavil podstatnou část svých splatných peněžitých závazků. K nesplatným či nepeněžitým se nepřihlíží a za podstatnou část postačí např. dvouřetinová většina.⁸¹ 2) Dlužník neplní závazky po dobu delší tří měsíců po splatnosti. 3) Již není možné dosáhnout individuální satisfakce splatné pohledávky za dlužníkem výkonem rozhodnutí nebo exekucí. 4) Dlužník nepředloží seznamy majetku, dluhů a zaměstnanců na výzvu insolvenčního soudu.

Insolvenční právo nepatří mezi nejjednodušší právní odvětví a na komplikace narážíme hned v úvodu v samotné definice úpadku. Zákon navrhl, abychom slova úpadek a insolvence ztotožňovali, což ostatně laici ale i advokáti také běžně činí. Insolvence je ale pouze podmnožinou úpadku, tou dle §3 odst. 1 IZ. Podle Slovníku cizích slov doc. Klimeše *insolvence* znamená *neschopnost vyhovět peněžním*

⁸⁰ Stát, územní samosprávný celek, ČNB, VZP, Fond pojištění vkladů, Garanční fond obchodníků s cennými papíry, veřejná vysoká škola nebo právnická osoba, jestliže za ní stát nebo kraj převzal před zahájením insolvenčního řízení všechny její dluhy nebo se za ně zaručil. V konkrétně vymezených situacích také finanční instituce, zdravotní pojišťovny a politické strany.

⁸¹ MARŠÍKOVÁ, J. a kol. *Insolvenční zákon s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. 864 s. ISBN 978-80-87576-80-9, s.32.

*závazkům.*⁸² To se dá zjednodušit na neschopnost platební. §3 insolvenčního zákona upravuje dvě formy úpadku a tzv. hrozící úpadek. První formou je ona platební neschopnost (insolvency), druhou pak předlužení. Jedná se o terminologické rozdělení, které je obecně používáno akademickou obcí⁸³. Doposud vše v pořádku, snad jen s potvrzením, že slova insolvency a úpadek nelze považovat za identické. Větší problém ale spatřuji v rozporu struktury a obsahu §3 insolvenčního zákona s nepřesnými formulacemi jak některých odborných článků tak s formulací, kterou používá např. JUDr. Maršíková ve svých poznámkách k insolvenčnímu zákonu. Dle IZ by legislativní zkratka *platební neschopnosti* měla být vztahována na kombinaci všech tří kritérií §3 odst. 1 (závorka nezačíná hned za textem písmene (c), ale až pod ukončeným odstavcem). Z textu JUDr. Maršíkové nejprve logicky vyplývá totéž, pak ale uvádí, že „v §3 odst. 2 jsou konstruovány čtyři vyvratitelné domněnky dlužníkovy platební neschopnosti,“ které následně vyjmenuje. Zde tedy sice správně zahrnuje do platební neschopnosti všechny tři podmínky úpadku ve smyslu prvního odstavce §3, ale nesprávně pro komplex všech těchto podmínek vytváří alternativní naplnění ve formě právních domněnek definovaných v odstavci druhém. Jsem toho názoru, že v tomto případě se v zákoně nejedná o domněnky nahrazující platební neschopnost v extenzivním smyslu zahrnující jak požadovanou mnohost věřitelů (§3, odst. 1, písm. a), tak závazky existující více jak 30 dnů po splatnosti (§3, odst. 1, písm. b), ale o domněnky aplikovatelné pouze a jedině namísto izolované neschopnosti závazkového plnění.⁸⁴ Tvrzení podporuje i fakt, že druhý odstavec §3 IZ legislativní zkratku nepoužívá, ale opakuje terminologii písmene c): „...*není schopen plnit*“.

Pokud by s tímto chtěl někdo polemizovat, není nic jednoduššího, než dotyčného odkázat na rozhodnutí Nejvyššího soudu, který v roce 2010 jakoukoli nejasnost týkající se rozsahu termínu platební neschopnosti vysvětlil: „*Nevyvrátí-li dlužník v průběhu insolvenčního řízení o insolvenčním návrhu věřitele některou z domněnek uvedených v § 3 odst. 2 insolvenčního zákona, je tím ve smyslu § 3 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona osvědčena dlužníková neschopnost platit své splatné*

⁸² KLIMEŠ, L., *Slovník cizích slov*. Druhé vydání. Praha: SPN, 1983. 816 s. ISBN 14-545-83, s. 295.

⁸³ MARŠÍKOVÁ, J. a kol. *Insolvenční zákon s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. 864 s. ISBN 978-80-87576-80-9, s. 32. ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 565 s. ISBN 978-80-7380-437-4, s. 433. HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. *Insolvenční řízení*. Vydání první. Praha: C-H.Beck, 2013. 280 s. ISBN 978-80-7400-459-9, s. 6.

*závazky, nikoliv však existence „více věřitelů“ dlužníka ve smyslu § 3 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona ani existence peněžitých závazků těchto věřitelů „po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti“ ve smyslu § 3 odst. 1 písm. b) insolvenčního zákona.*⁸⁵ Stejně pak argumentuje například i JUDr. Zahradníková.⁸⁶

4.2.2. Předlužení

Společnost s ručením omezeným se může ocitnout v úpadku i ve formě takzvaného předlužení. Opět je zde zákonem vyžadována pluralita věřitelů, ke které se přidává podmínka druhá – souhrn závazků převyšuje hodnotu majetku společnosti. Oproti platební neschopnosti je zde ale značně odlišný příkaz, a to že se při stanovování hodnoty majetku přihlédne k další správě majetku společnosti a jejímu provozování, lze-li s ohledem na okolnosti důvodně předpokládat, že bude společnost moci v takové správě nebo provozu pokračovat. Pracuje se s předpokládaným budoucím ziskem. Tato úprava umožňuje například začínajícím společnostem, financovaným z úvěru, aby se při svém rozjezdu automaticky nedostávaly do úpadku ve formě předlužení, pokud sice jsou schopny ve lhůtách plnit závazky, ale v souhrnu je jejich zadlužení větší než hodnota existujícího majetku. Na druhou stranu se do souhrnu závazků musí logicky započítávat i dluhy, které ještě splatné nejsou, zkrátka všechny.

4.2.3. Hrozící úpadek

Hrozící úpadek je situace, ve které lze se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník nebude schopen řádně a včas plnit podstatnou část svých peněžitých závazků. Úprava vlastně nabízí budoucím dlužníkům v úpadku formálně řešit svoji situaci dříve, než do úpadku dospějí. Ze tří hlavních způsobů řešení úpadekové situace – konkurz, reorganizace a oddlužení – uvádějí pouze dva z nich možnost řešit úpadek hrozící.⁸⁷ Jedná se o reorganizaci a oddlužení. Předbíháme, ale vzhledem k povaze těchto dvou způsobů, je zjevné, že smyslem institutu

⁸⁴ Předpokládám však, že se u zmiňovaných autorů jednalo pouze o nepřesně vyjádřený komentář než nesprávné akademické závěry.

⁸⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.9.2010, sp. zn. KSUL 77 INS 4542/2008, 29 NSČR 17/2009-A

⁸⁶ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 565 s. ISBN 978-80-7380-437-4, s. 433.

⁸⁷ §316 odst. 2 a §389 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení.

hrozícího úpadku je zachránění dlužníka před konkursem, společností před zánikem. K tomuto účelu slouží i další nástroj insolvenčního zákona a to tzv. soudní moratorium⁸⁸, které poskytuje dlužníkovi další pomoc, jak překlenout složitou ekonomickou situaci a pokusit se společnost zachránit před likvidací.

Společnost s ručením omezeným a hrozící úpadek jsou dva pojmy, které od sebe žádný úspěšný jednatel nemůže oddělit. Bude právě na statutárním orgánu společnosti, aby jednal s péčí řádného hospodáře, aby v tomto smyslu průběžně vyhodnocoval ekonomický stav společnosti, kterou obchodně vede, vypracovával si nebo si nechal vypracovávat v důvodných situacích test insolvence, a aby z potřebných informací vyvozoval odborné závěry, jestli se obchodní korporace ocitá v hrozícím úpadku. A právě proto, že společnost sama by měla být prostřednictvím svého jednatele schopna vyhodnotit situaci, zda je třeba začít řešit závazkové vztahy s věřiteli kolektivním způsobem, tak návrh na zahájení insolvenčního řízení z důvodu hrozícího úpadku může podat jedině sama společnost, která se v takovéto situaci ocitla, nikdy věřitel. V kombinaci s ustanoveními občanského zákoníku a korporátního zákona se zavádí z pohledu života společnosti extrémně důležitá povinnost pro každého jednatele, která se odráží ve vysoké míře odpovědnosti a ručení.

4.3. Insolvenční řízení – prohlášení (hrozícího) úpadku a způsoby jeho řešení

Insolvenční řízení je specifický druh civilního soudního řízení, které se řídí primárně insolvenčním zákonem, subsidiárně pak občanským soudním řádem. Řízení je to dispozitivní, zahajuje se insolvenčním návrhem buď dlužníka nebo věřitele, nikdy ex offo, přičemž jak už bylo řečeno v situaci hrozícího úpadku může návrh podat pouze dlužník. Soud nejprve zjišťuje, zda na základě zákonem stanovených podmínek shledává insolvenční návrh důvodný, aby mohl rozhodnout o prohlášení úpadku společnosti. Pokud je úpadek prohlášen, zvolí se následně způsob řešení situace, jehož realizace je cílem celého insolvenčního řízení. V jednom procesu se tak spojuje jak řízení nalézací, tak řízení vykonávací.

⁸⁸ Více v kapitole o insolvenčním řízení.

4.3.1. Do rozhodnutí o úpadku

Insolvenční řízení se zahajuje pouze a jedině na návrh, který splňuje požadované obsahové i formální náležitosti. S.r.o v (hrozícím) úpadku musí k návrhu přiložit seznamy majetku, dluhů zaměstnanců a doložit skutečnosti prokazující její ekonomickou situaci. Pokud navíc společnost preferuje řešení situace reorganizačním způsobem, pak je třeba, aby podala návrh na povolení reorganizace nejpozději do 10 dnů před první schůzí věřitelů⁸⁹, která se má konat po rozhodnutí o úpadku. V případě, že podala návrh pro hrozící úpadek, návrh na povolení reorganizace musí být podán dokonce nejpozději do rozhodnutí o úpadku.⁹⁰

Obsah §98 insolvenčního zákona je z pohledu dlužníka a výslovně jeho statutárního orgánu, mimořádně důležitý. Norma totiž přikazuje povinnost každému podnikateli podat insolvenční návrh bez zbytečného odkladu poté, co se dozvěděl nebo při náležité pečlivosti měl dozvědět o svém úpadku.⁹¹ Jak už jsem zmiňoval výše, zrovna toto je období, ve kterém dle ZOK jednatel nesměl odstupovat z funkce. Zákon výslovně stanoví, že povinnost podat jménem společnosti má i statutární orgán. Panuje obecná shoda, že k podání návrhu na zahájení insolvenčního řízení pro hrozící úpadek není přímo povinen v rámci insolvenčního zákona žádný dlužník, dle mého názoru však zákon o obchodních korporacích i v takových situacích vyvozuje ve svých obecných ustanoveních odpovědnostní sankce.⁹²

Řízení je zahájeno dnem, kdy návrh dojde k věcně příslušnému soudu, tedy k jakémukoli soudu krajskému, tzn. i místně nepřislušnému, přestože teprve poté dojde k postoupení věcně příslušnému. Soud zahájení oznámí vyhláškou, kterou obvykle zveřejní do dvou hodin poté, co obdržel insolvenční návrh. Účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení jsou orientovány především na zakonzervování stávajícího majetku dlužníka. Majetek se chrání před jednáním jak samotného dlužníka, tak jednáním věřitelů nekompatibilním se zákonným insolvenčním postupem. V obou případech by docházelo v rozporu se základními zásadami insolvenčního zákona k uspokojování pohledávek mimo insolvenční řízení,

⁸⁹ Orgán všech přihlášených věřitelů dlužníka, který rozhoduje o způsobu řešení úpadku, nečinil-li tak již soud.

⁹⁰ §318 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení.

⁹¹ A to i v případě, že byl pravomocně zastaven výkon rozhodnutí postižením dlužníkovu podniku nebo exekuce proto, že cena majetku náležejícího k podniku nepřevyšuje výši jeho dluhů a současně dlužník nemá žádný další podnik.

nespravedlivému poškozování nebo nedovolenému zvýhodňování účastníků a porušování rovnosti věřitelů. Věřitelé nemohou individuálně uplatňovat své pohledávky žalobami, nelze provést exekuci, nelze uplatnit dohodou věřitele a dlužníka založené právo na výplatu srážek ze mzdy. Tyto účinky trvají do skončení řízení nebo do schválení reorganizačního plánu, je-li rozhodnuto o tomto řešení úpadekové situace. Extrémně důležité omezení z pohledu dlužníka je povinnost zdržet se od zahájení insolvenčního řízení takového nakládání s vlastním majetkem, které by vedlo k nezanedbatelnému zmenšení majetku nebo k podstatným změnám jeho skladby, určení či využití. Jedinou výjimkou je vyžádaný souhlas soudu k takovému jednání.⁹³ Porušení tohoto omezení zakládá relativní neúčinnost, které se ale může dovolávat pouze insolvenční správce,⁹⁴ kterého nejpozději do rozhodnutí o úpadku ustanoví insolvenční soud, nezmění-li ho věřitelé na schůzi věřitelů.

Výše avizované moratorium je možností, ne povinností, dlužníka – podnikatele, který není v likvidaci, získat dodatečný čas, jakousi mezihru na záchranu vlastní ekonomické existence, přičemž v době jeho trvání nemůže být rozhodnuto o úpadku. Tudíž moratorium ani nemůže představovat zvláštní způsob řešení (hrozcího) úpadku, a to i kvůli skutečnosti, že při něm není hlavním cílem uspokojit věřitele.⁹⁵ Návrh na vyhlášení moratoria podá dlužník před zahájením insolvenčního řízení nebo nejpozději do sedmi dnů od podání vlastního návrhu na zahájení řízení nebo do patnácti dnů od dne, kdy mu byl věřitelský insolvenční návrh doručen soudem. Soud o návrhu rozhodne do konce následujícího pracovního dne. S tímto postupem musí souhlasit většina věřitelů. Tato podmínka je logická, protože se vlastně jedná o zákonem dovolenou výjimku z insolvenční zásady rovného postavení věřitelů. Je přitom povinností dlužníka dodat soudu společně s insolvenčním návrhem o takovém souhlasu důkaz ve formě písemného prohlášení. Moratorium poskytuje svými účinky dlužníkovi několik garancí.⁹⁶ Nemůže být rozhodnuto o úpadku. Dlužník je chráněn před věřiteli stejným způsobem, jako v případě zahájení insolvenčního řízení – dlužník je např. chráněn před individuálními žalobami věřitele na plnění. Je mu

⁹² §62 a §68 zákona č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech. Více v kapitole o odpovědnosti.

⁹³ §111 odst. 3. zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení.

⁹⁴ ROZEHNAL, A. et al. *Obchodní právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. 730 s. ISBN 978-80-7380-524-1, s. 616

⁹⁵ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. *Insolvenční řízení*. Vydání první. Praha: C-H.Beck, 2013. 280 s. ISBN 978-80-7400-459-9, s. 55.

umožněno se starat o vlastní provoz tím, že může prioritně plnit závazky související s chodem subjektu, které vznikly třicet dnů před vyhlášením moratoria. Navíc mu dodavatelé nemůžou z „insolvenčních“ důvodů vypovědět smlouvy na dodávky energií, zboží, surovin či služeb, které trvaly déle než tři měsíce před vyhlášením moratoria. To vše poskytuje dlužníkovi zvýhodněný režim, poslední možnost odvrátit vlastními silami svůj úpadek. Moratorium může být vyhlášeno maximálně na tři měsíce a prodlouženo o maximálně dalších 30 dnů.

Od zahájení insolvenčního řízení mohou věřitelé přihlašovat své pohledávky, které budou uspokojovány v rámci později vybraného kolektivního způsobu řešení dlužníkovy úpadku. Zákon tady koncentruje řízení v tom smyslu, že soud v rozhodnutí o úpadku stanoví lhůtu, do jejíhož konce lze pohledávky přihlašovat s tím, že na pohledávky podané později soud nepřihlíží. Zákon dále upravuje řadu pravidel týkajících se pohledávek zajištěných věřitelů, pohledávek za majetkovou podstatou, přezkum skutečné hodnoty pohledávky, případné sankce za nadhodnocení, a další.

Při rozhodování o insolvenčním návrhu má soud čtyři možnosti. Prvními třemi, které zákonodárce označil za „jiná rozhodnutí o úpadku“ je návrh odmítnout z důvodu vad nebo zjevné bezdůvodnosti⁹⁶, zastavit řízení pro zpětvzetí návrhu nebo pro nedostatek podmínky řízení, který nelze odstranit nebo který se nepodařilo odstranit a konečně návrh zamítnout z důvodu nenaplnění kritérií úpadku dle §3 a §143 insolvenčního zákona. Návrh nelze nově zamítnout jen proto, že majetek dlužníka nebude zřejmě postačovat k uhrazení nákladů insolvenčního řízení.

Čtvrtou možností insolvenčního soudu je rozhodnout o úpadku, prohlásit úpadek. Dlužník má právo, nejde-li o jeho návrh, se k návrhu vyjádřit, pravidelně tedy bude soud před vydáním rozhodnutí nařizovat jednání. Soud musí dokazováním nebo osvědčením zjistit, zda je naplněna zákonná definice úpadku a je-li tomu tak, vydá rozhodnutí o úpadku nebo hrozícím úpadku. V rámci zrychlení a zefektivnění insolvenčního procesu stanovil zákonodárce v §134 lhůty pro vydání rozhodnutí o úpadku od podání insolvenčního návrhu. Soud je povinen vydat toto rozhodnutí do patnácti dnů od jeho podání, jedná-li se o návrh dlužníka. V ostatních případech vydá rozhodnutí bez zbytečného odkladu, přičemž do deseti dnů je povinen učinit úkony

⁹⁶ §115 a násl. zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení.

⁹⁷ §128 a 128a zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení.

směřující k rozhodnutí věci, které zpravidla budou úkony doručovací nebo nařízení jednání.⁹⁸ Pokud dlužník úspěšně podal také návrh na moratorium, pak musí soud rozhodnout o samotném insolvenčním návrhu do dalších deseti dnů od zániku moratoria.

Součástí rozhodnutí o úpadku je především ustanovení insolvenčního správce, výzva k přihlášení dosud nepřihlášených pohledávek, výzva dlužníkovi, aby dodal seznamy majetku a závazků, pokud to ještě neudělal, určení místa a termínu zasedání schůze věřitelů a údaj, od kdy nastávají účinky rozhodnutí. Jádrem rozhodnutí o úpadku je skutečnost, že ta dispoziční práva dlužníka, která mu byla zahájením insolvenčního řízení odejmuta, přechází právě v tom samém rozsahu na insolvenčního správce.⁹⁹ Dále nelze zahájit nebo rozhodnout v již zahájených soudních nebo rozhodčích řízeních o pohledávkách za majetkovou podstatou dlužníka, které mají být dle InsZ v insolvenčním řízení uplatněny přihláškou, nebo na které se v insolvenčním řízení pohlíží jako na přihlášené.¹⁰⁰ Dlužník se může proti meritornímu rozhodnutí soudu o úpadku dlužníka odvolat, jen pokud to nebyl on sám, kdo insolvenční návrh podal.

Na závěr své obecné části upravuje insolvenční zákon postupy přihlašování, přezkumu a popírání pohledávek včetně jejich pravosti, výše či pořadí (hlava pátá) a institut majetkové podstaty, která se sepisuje a jaký majetek zahrnuje, včetně definice pojmů jako je nakládání s majetkovou podstatou či osoby s dispozičními právy (hlava šestá). I zde jsou dopady na postavení jednatele s.r.o., obzvláště v případě věřitelů; k tomu níže.

Z pohledu dlužníka ještě považuji za důležité zodpovědět na otázku týkající se různé míry omezení soudního či arbitrážního vymáhání pohledávek (a jiných práv za majetkem dlužníka) individuálními žalobami věřitelů a to v jednotlivých časových fázích řízení rozdělených okamžikem zahájení insolvenčního řízení a okamžikem rozhodnutí o úpadku. Za prvé zákon jasně stanoví, že se jedná jen o ty pohledávky a jiná práva týkající se majetkové podstaty, které lze v insolvenčním řízení uplatnit

⁹⁸ MARŠÍKOVÁ, J. a kol. *Insolvenční zákon s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. 864 s. ISBN 978-80-87576-80-9, s. 231.

⁹⁹ § 140 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení.

¹⁰⁰ Zákon stanovuje několik výjimek z tohoto režimu jako např. incidenční spory, smluvní pokuty a mimosmluvní sankce, které vznikly až po rozhodnutí o úpadku, pohledávky z darovacích smluv a další dle § 170 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení.

příhláškou. Žaloby v tomto smyslu podané před zahájením insolvenčního řízení mohou být i nadále před soudem nebo v arbitrážním řízení projednávány, ale dle § 140a InsZ budou po rozhodnutí o úpadku přerušeny. Žaloby, které byly podány po zahájení insolvenčního řízení, tedy v rozporu s limitací § 109 InsZ¹⁰¹ a §140c¹⁰², jsou po právní moci rozhodnutí o úpadku dle §141a InsZ dokonce zastaveny.

4.3.2. Způsoby řešení

Když insolvenční soud rozhodne o úpadku, má konsekventně další povinnost, kterou představuje stanovení způsobu řešení nastalé situace. Někdy tak učiní současně, v jiných případech rozhodne samostatně v zákonné lhůtě.

Zákon nabízí tři hlavní cesty, jak úpadek řešit: konkurs, reorganizaci a oddlužení. Dále se za způsob řešení úpadku nebo hrozícího úpadku dlužníka v insolvenčním řízení považují také některé zvláštní způsoby řešení pro určité subjekty¹⁰³ nebo druhy případů¹⁰⁴. Zde se nám odborná literatura opět poněkud rozchází, když někteří autoři definují zvláštní způsoby řešení úpadku stejným způsobem, jako je vnímám já¹⁰⁵, zatímco jiní výslovně tvrdí, že „*úprava úpadku finančních institucí v ustanoveních §367-388 nepředstavuje zvláštní způsob řešení úpadku.*“¹⁰⁶ S ohledem na podstatu této práce ponechám zodpovězení této otázky právním teoretikům. Pro nás je mnohem důležitější skutečnost, že úpadek společnosti s ručením omezeným nikdy nemůže být řešen formou oddlužení, protože tu insolvenční zákon povoluje pouze právnickým osobám, které nejsou podle zákona považovány za podnikatele. Společnosti s ručením omezeným samozřejmě podnikateli jsou, a to i v případech, kdy jsou založeny i zcela za jiným účelem než podnikatelským.¹⁰⁷ Společnosti s ručením omezeným budou tedy moci řešit svůj úpadek nebo hrozící úpadek pouze zpravidla likvidačním konkursem nebo za splnění

¹⁰¹ Po zahájení insolvenčního řízení nelze taková práva uplatnit žalobou, lze-li je uplatnit příhláškou.

¹⁰² Zákaz zahájit řízení o takových žalobách v době, kdy trvají účinky rozhodnutí o úpadku.

¹⁰³ Banky, spořitelni a úvěrní družstva, pojišťovny, zajišťovny, zahraniční banky.

¹⁰⁴ Tzv. nepatrný konkurs, §314 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení.

¹⁰⁵ MARŠIKOVÁ, J. a kol. *Insolvenční zákon s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. 864 s. ISBN 978-80-87576-80-9, s. 32.

¹⁰⁶ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 565 s. ISBN 978-80-7380-437-4, s. 446.

¹⁰⁷ DVOŘÁK, T. *Společnost s ručením omezeným*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 696 s. ISBN 978-80-7478-633-4, str. 10.

zákonných hmotně i procesně právních kritérií naději-dávající reorganizací. Oddlužení se tedy v této práci nadále nebudu věnovat.

Společně s rozhodnutím o úpadku prohlásí soud řešení konkursem v případech, kde je s ohledem na charakter dlužníkovy osoby reorganizace (nebo oddlužení) ze zákona vyloučeno.¹⁰⁸ Pokud dlužník předloží společně s insolvenčním návrhem i reorganizační plán přijatý věřiteli, rozhodne soud společně jak o úpadku tak o způsobu řešení. Ihned vyvstává otázka, jak se bude postupovat v případech, kdy je reorganizace sice z důvodu malého počtu zaměstnanců a současného nízkého čistého obratu nepřipustná (méně než 50 zaměstnanců a čistý roční obrat nižší 50 milionů korun), ale ve kterých se může pod podmínkou kladného přístupu věřitelů aplikovat výjimka přípustnosti dle § 316, odst. 5.¹⁰⁹ Dříve totiž mohl takový dlužník podat výše uvedený schválený plán reorganizace až do patnácti dnů po rozhodnutí o úpadku, což JUDr. Zahradníková interpretovala dle mého názoru logicky správně, že soud musí počkat a teprve po uplynutí této lhůty rozhodnout o způsobu.¹¹⁰ Stávající úprava situaci zjednodušila a především zrychlila tím, že z pátého odstavce §316 InsZ vypustila tuto patnácti-denní lhůtu a dlužník je tedy povinen¹¹¹ předložit soudu reorganizační plán přijatý věřiteli do rozhodnutí o úpadku. Samostatně rozhodne soud o způsobu řešení v ostatních případech a to do tří měsíců od rozhodnutí o úpadku. Současně ale musí soud počkat na skončení první schůze věřitelů, na které může dojít ke stanovení způsobu samotnými věřiteli pro soud závazným usnesením. Termín této schůze ale stanovuje také soud a to již v rozhodnutí o úpadku, takže by nemělo docházet ke komplikacím chronologického rázu.¹¹²

Odvolání proti rozhodnutí o povolení reorganizace není přípustné. Odvolání proti rozhodnutí o konkursu zákon nevyklučuje, aplikují se obecná ustanovení §91-§93 IZ, tedy že soud musí rozhodnout s nejvyšším urychlením a do dvou měsíců od předložení odvolání soudem prvního stupně.

¹⁰⁸ Právnícká osoba v likvidaci, obchodník s cennými papíry nebo osoba oprávněná k obchodování na komoditní burze podle zvláštního právního předpisu.

¹⁰⁹ Reorganizační plán přijatý věřiteli. Zákon stanoví kritéria hlasování.

¹¹⁰ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 565 s. ISBN 978-80-7380-437-4, s. 147.

¹¹¹ Pokud se tak rozhodne - povinnost je zde nutno chápat ve smyslu zachování lhůt, tedy ne ve smyslu podání reorganizačního plánu – přípustné rozhodnutí dlužníka, zda usilovat o konkurz nebo reorganizaci je samozřejmě na zvážení dlužníka.

¹¹² Zákon soudce v §137 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, navíc limituje lhůtou 3 měsíců.

4.3.3. Konkurz nebo reorganizace

Jak už bylo zmíněno, pro společnost s ručením omezeným přichází v úvahu jako způsob řešení platební neschopnosti, předlužení nebo hrozícího úpadku pouze likvidační konkurz nebo revitalizující reorganizace. To platí jen pokud jsou splněny zákonem stanovené podmínky pro výběr daného způsobu. Objektivní kritéria rozdělení týkající se subjektu byly zmíněny výše. Ze subjektivního hlediska jak dlužníka tak věřitelů je ale třeba postup dobře zvážit a to i ve vzájemné součinnosti mezi jednotlivými věřiteli, jejichž pluralitu zákon vyžaduje, a stejně tak i mezi věřiteli a dlužníkem, půjde-li např. o tzv. před-schválenou reorganizaci, na které se dlužník dohodne se svými nejdůležitějšími věřiteli ještě před zahájením samotného insolvenčního řízení nebo o před-schválenou reorganizaci v případě naplnění podmínek pro výjimku z velikostního kritéria.¹¹³

Jaké jsou hlavní rozdíly a východiska pro subjektivní, ale současně i informované a zodpovědné rozhodování? Vyžaduje situace, aby společnost spíše zanikla nebo se ji pokusíme z různých důvodů zachránit a na základě čeho se takto rozhodneme? Důležitých aspektem v tomto rozhodování bude hrát ekonomické srovnání různých předpokládatelných hodnot - srovnání „*hodnoty očekávaných příjmů ze zpeněžení aktiv dlužníka za předpokladu ukončení jeho provozní činnosti a hodnoty revitalizovaného podniku dlužníka nebo jeho životaschopné části, za předpokladu pokračování jeho provozní činnosti.*“¹¹⁴ Jinými slovy, reorganizace se z tohoto čistě ekonomického pohledu jeví jako výhodnější, pokud očekávané příjmy z opravené a fungující společnosti¹¹⁵ budou vycházet dostatečně větší než předpokládaná částka vygenerovaná z prodeje stávajícího majetku.¹¹⁶ Pro dlužníka významnou odlišnost nalezneme také v osobě, která po rozhodnutí o způsobu řešení úpadku bude ve vztahu k majetkové podstatě nakládat s dispozičními právy. V případě konkurzu půjde o insolvenčního správce, při reorganizaci zůstává osobou dlužník. A konečně významný procesní důsledek odlišnosti obou způsobů spočívá

¹¹³ MLÍKOVSKÝ, P. Před-schválená reorganizace. In: Epravo.cz [online]. 2015 [cit. 2016-02-23].

Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/predschvalena-reorganizace-99476.html?mail>

¹¹⁴ DÖNNÉ, M. Řešení úpadku dlužníka reorganizací a způsoby jejího provedení. In: Danarionline.cz [online]. 2009 [cit. 2016-02-23]. Dostupné z: http://www.danarionline.cz/archiv/dokument/doc-d4953v6970-reseni-upadku-dluznika-reorganizaci-a-zpusoby-jejeho-prove/?search_query=%24issue%3D1174

¹¹⁵ Nutno počítat s náklady na revitalizaci.

¹¹⁶ §348, odst. 1, písm. d) zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení.

v možnosti odvolat se proti rozhodnutí soudu o prohlášení konkursu naproti nemožnosti řádného opravného prostředku proti rozhodnutí o povolení reorganizace. Reorganizace také může být přímo změněna na konkurs, což v opačném případě nepřipadá v úvahu.

4.3.3.1. Konkurs

Konkurs je v případě podnikatelů nejčastějším řešením úpadkové situace.¹¹⁷ Z latinského concursus - postupovat společně - spočívá konkurs ve společném a zásadně poměrném uspokojování zjištěných pohledávek věřitelů s tím, že pokud zákon nestanoví jinak, tak ty neuspokojené nebo jejich části nezanikají. Cílem zde není zachránit dlužníka, naopak - jde tu především o věřitele. Okamžikem zveřejnění prohlášení konkursu v insolvenčním rejstříku nastává celá řada účinků týkající se, dlužníka, insolvenčního správce, věřitelů, nesplněných smluv, břemen, průběhu řízení, rozhodnutí, exekuce, likvidace, nucené správy, předběžného opatření společného jmění manželů a pro nás nepříliš podstatné účinky týkající se zániku společného jmění manželů.¹¹⁸ Rozsah dlužníkovy možnosti jednat je omezena. Na insolvenčního správce přešlo nakládání s majetkovou podstatou¹¹⁹, jako jsou úkony týkající se majetku v rámci majetkové podstaty, rozhodování obvykle obsažené v rámci obchodního vedení, zajišťování provozu, vedení účetnictví a daňové správy, vystupování vůči zaměstnancům, rozhodování o obchodním tajemství a další. Pokud by jednatel jednal v rozporu s touto normou, bylo by jeho jednání neúčinné pouze vůči věřitelům a zde pozor – bylo by tomu tak pouze „*tehdy, jestliže poškozují podstatu; mají-li za následek rozmnožení konkursní podstaty, jsou vůči konkursním věřitelům také účinné.*“¹²⁰

Po právní moci rozhodnutí prohlášení o konkurzu a po výše uvedené první schůzi věřitelů následuje proces zpeněžování majetkové podstaty¹²¹, neboli přeměna veškerého relevantního majetku na peníze, včetně postupování nesplatných pohledávek dlužníka za třetími osobami. Zde považuji za výjimečně důležité upozornit, že insolvenční zákon v §295 zakazuje, aby dlužník praktikoval v zahraničí

¹¹⁷ Insolvenční zákon – statistiky. In: Justice.cz [online]. 2016 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: <http://insolvenčni-zakon.justice.cz/expertni-skupina-s22/statistiky.html>

¹¹⁸ §244 a násl. zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení.

¹¹⁹ §228 a §246 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení.

¹²⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.11.1998, Sp. zn. Cdo 542/98.

příznačně pojmenovaný podvodný fenomén – tzv. phoenix syndrome¹²² - a tím společně s ustanoveními korporátního zákonu o vyloučení zabraňuje nepoctivým účelovým úpadkům. V závěru této fáze předloží správce soudu tzv. konečnou zprávu, jejíž náležitosti upravuje zákon a soud jí po zveřejnění a nařízení jednání, ve kterém projedná případné námitky účastníků řízení, buď schválí, požádá o doplnění nebo odmítne a současně požádá o zprávu novou.¹²³ Konečná zpráva je důležitá jednak proto, že obsahuje celkovou shromážděnou částku, která bude rozdělena mezi věřitele, informace o věřitelích a jejich podílu na částce a jednak proto, že slouží jako podklad pro vydání tzv. rozvrhového usnesení. Návrh usnesení připraví správce po schválení konečné zprávy soudem.¹²⁴ Některé skupiny pohledávek se však plní ještě před rozvrhovým usnesením. Jedná se o pohledávky zajištěného věřitele, pohledávky za majetkovou podstatou a jim postavené na roveň – uplatňování a jejich výčty uvádí § 167-§169 IZ. Dá se shrnout, že pohledávky za majetkovou podstatou a jim na roveň postavené se uspokojují kdykoli v průběhu řízení, to samé platí pro pohledávky zajištěné, ale u těch se postupuje dle pokynů věřitelů. Dle rozvrhu se pak hradí zbývající nesplacené části zajištěných a dále pohledávky nezajištěné a podmíněné. Posledně jmenované se uspokojují i mimo rozvrh stejně jako pohledávky společníků.¹²⁵

Znamená tedy konkurs pokaždé likvidaci, zrušení a zánik společnosti, jak bylo v úvodu zobecňováno? Z racionálních důvodů tomu tak není - záleží na důvodech a okolnostech při skončení insolvenčního řízení. Jakmile soud obdrží od insolvenčního správce zprávu, že bylo rozvrhové usnesení splněno, tak dle §308, odst. 1 písm. c, soud rozhodne (i bez návrhu) o zrušení konkursu, což dle občanského zákoníku vede na základě důvodu zrušení konkursu automaticky také ke zrušení společnosti ex lege. Stejný postup je i u písmena d) výše uvedeného ustanovení, tedy v případě zrušení konkursu pro zcela nedostačující majetek. Občanský zákoník dále uvádí, že pokud se však nějaký majetek po ukončení řízení přeci jen objeví, dlužník-právnícká osoba do likvidace vstoupí. Insolvenční zákon normu podporuje ustanovením §312 odst. 2, že

¹²¹ Pokud soud povolí výjimku nebo jde-li o kazící se věci, je možné i před schůzí věřitelů.

¹²² GRIFFIN, S., SOUTHERN, D., WALTON, P. *Company Law Handbook*. 3rd edition. 2013. 505 s. ISBN 978-1-907698-53-8, s. 92. Více v kapitole o odpovědnosti

¹²³ §283 a násl. a §302 a násl. zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení.

¹²⁴ ROZEHNAL, A. et al. *Obchodní právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. 730 s. ISBN 978-80-7380-524-1, s. 625.

byla-li likvidace insolvenčním řízením přerušena, tak se toto přerušení zrušením konkursu ukončuje a v likvidaci je likvidátorem pokračováno. Zde doc. Dvořák argumentuje, že nemá-li po skončení řízení dlužník-společnost žádný majetek, pak se v likvidaci logicky nepokračuje, a to i v případě, pokud byla insolvenčním řízením původně přerušena. I toto tvrzení insolvenční zákon dle mého názoru úplně nevyklučuje, protože v §312 odst. 3 InsZ následně konkretizuje situaci druhého odstavce, tedy že přerušení likvidace zrušením konkursu sice končí, ale pokud žádný majetek na likvidaci není k dispozici, pak se postupuje ke zrušení a výmazu společnosti bez likvidace. V ostatních případech, vyjma zamítnutí návrhu pro nedostatek majetku, které by způsobilo ex lege zrušení dlužníka-právnícké osoby¹²⁶, se takový dlužník rozhodnutím o zrušení konkursu jako takový nezrušuje a pokračuje v existenci.

Právní mocí rozhodnutí o zrušení konkursu insolvenční řízení končí a za dlužníka opět může začít plně jednat jeho statutární orgán.

4.3.3.2. Reorganizace

Reorganizací zákonodárce rozumí zpravidla postupné uspokojování pohledávek věřitelů při zachování provozu dlužníkovy podniku, zajištěné opatřeními k ozdravení hospodaření tohoto podniku podle insolvenčním soudem schváleného reorganizačního plánu s průběžnou kontrolou jeho plnění ze strany věřitelů. Reorganizací lze řešit jak standartní tak hrozící úpadek dlužníka a to pouze podnikatele. Od systémové novely InsZ pak stačí, aby tento podnikatel měl alespoň 50 zaměstnanců v pracovním poměru nebo úhrn jeho čistého obrátu dosahoval minimálně 50 milionů korun. Zbytek § 316 týkající se omezení přípustnosti tohoto způsobu řešení úpadekové situace u některých subjektů nebo v některých situacích, jsem rozebral výše i s ohledem na předložení reorganizačního plánu.

Z této definice reorganizace chci vyzdvihnout především zákonný požadavek „*při zachování provozu dlužníkovy podniku*“. Srovnáme-li s konkursem, je nesporné, že právě tento typ řešení určuje zákonodárce pro ty právnícké osoby, které mají zájem a možnosti pokračovat ve své existenci. Zachování provozu je zákonný příkaz. Ten

¹²⁵ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. Insolvenční řízení. Vydání první. Praha: C-H.Beck, 2013. 280 s. ISBN 978-80-7400-459-9, s. 177.

sice může být zpochybňován interpretací slova „*zpravidla*“. To se ale dle mého názoru řadí spíše k postupu, jakým bude reorganizace probíhat, tzn. „*postupným uspokojováním pohledávek věřitelů*.“ Pokud bych hledal výjimky z příkazu zachovat existenci společnosti, pak bych coby protiargument zvolil §363 IZ, který počítá s případnou přeměnou reorganizace na konkurs na základě taxativně vyjmenovaných důvodů zahrnující jak řádné rozhodnutí dlužníka, tak problémy opačného rázu. V takovém případě by pak už samozřejmě vůbec nešlo o reorganizaci, nýbrž konkurs, což pravděpodobně poukazuje na volbu zákonodárce překlopit potenciálně neúspěšný vývoj situace směřující k zániku společnosti co nejdříve do takového způsobu řešení úpadku, který tomu více odpovídá, tedy konkursu. Tím by zákonodárce naopak ještě zdůrazňoval zákonný příkaz reorganizace §316 - zachránit společnost.

Zevrubná analýza reorganizace by vydala na samostatnou práci, proto pouze shrnu průběh a některé vybrané instituty. Poté, co soud kladně rozhodne o dlužníkově či věřitelském návrhu na povolení reorganizace, je třeba ve lhůtě předložit a schválit reorganizační plán, pokud nebyl podán současně s insolvenčním návrhem. Reorganizační plán vymezuje role jednotlivých dotčených osob během nadcházející reorganizace – stanoví jejich právní postavení na základě opatření, která mají vést k dvěma hlavním úkolům reorganizace – zachránění provozu a uspořádání majetkových vztahů mezi dlužníkem a věřiteli. Opatřeními zákon rozumí zejména: prominutí (částí) a odklad splatnosti pohledávek, prodej podniku, vydání aktiv věřitelům, vydání účastnických cenných papírů, fúze, převod na jmění společníka, zajištění financování a/nebo změna zakladatelského právního jednání společnosti. Další dokument, který musí předkladatel připravit je zpráva o reorganizačním plánu, která slouží jako srozumitelné shrnutí pro věřitele, aby si mohli udělat bez nepřiměřených obtíží představu o tom, zda je v jejich zájmu plán odmítnout nebo schválit. Přednostní právo k předložení reorganizačního plánu má dlužník, ale věřitelé jej mohou tohoto práva zbavit na schůzi věřitelů. Věřitelé jsou povinni vytvořit skupiny, do kterých jsou členěny dle identického právního postavení a zájmů. Zákon skupiny demonstrativně vypočítává: zajištění věřitelé, společníci dlužníka a věřitelé, jejichž pohledávky nejsou reorganizací dotčeny. Pokud plán věřitelé schválí, musí ho pak ještě schválit soud, který tak učiní pokud je v souladu

¹²⁶ DVOŘÁK, T. *Společnost s ručením omezeným*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 696 s. ISBN 978-80-7478-633-4, s. 565.

s insolvenčním zákonem a jinými právními předpisy, pokud lze předpokládat, že není navrhován s nepoctivým záměrem, pokud jsou pohledávky za majetkovou podstatou a jim na roveň postavené uspokojeny nebo s uspokojením se počítá v plánu, pokud byla splněna ekonomická podmínka srovnání hodnot z úvodu této kapitoly a konečně, že každá skupina věřitelů plán schválila.¹²⁷ V opačném případě je založen důvod pro přeměnu reorganizace v konkurs. Splnění reorganizačního plánu vezme soud na vědomí rozhodnutím, kterým reorganizace a tím i celé insolvenční řízení končí, přičemž odvolání proti tomuto rozhodnutí není přípustné. Jak už jsem uvedl výše, v průběhu řízení je možné přeměnit reorganizaci v konkurs z důvodů dle §363 InsZ.

Úspěšným splněním plánu reorganizace končí.

¹²⁷ Výjimka z posledně jmenovaného je definována v § 348, odst. 1, písm. c) zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení.

5. PŮSOBNOST JEDNATELE PŘI ÚPADKU S.R.O.

5.1. Obecně

Jak již bylo řečeno, jednatel je motorem společnosti. Statutární orgán nebo jeho člen za společnost jedná, zavazuje ji, činí celou řadu interních personálních, finančních či organizačních rozhodnutí. Prakticky každodenní výkon jeho funkce zásadním způsobem dopadá na nejen ekonomickou situaci společnosti. Je zcela logické, že pokud mají insolvenční předpisy plnit svůj účel, v tomto případě obzvláště s ohledem na věřitele, je třeba, aby bylo jednání dlužnické společnosti a tedy i jejího statutárního orgánu regulováno.

Musím opět připomenout, že kromě obecných jednatelských povinností má jednatel také některé povinnosti konkrétně související s insolvenčním řízením již před jeho zahájením. Jedná se především o povinnost v rámci insolvenčního zákona podat insolvenční návrh v situaci existujícího úpadku a insolvenční povinnost stanovenou zákonem o obchodních korporacích tedy povinnost odvracet hrozící úpadek. Protože obojí spadá spíše do odpovědnostních otázek, budu se tím zabývat závěrem.

5.2. Omezení působnosti v jednotlivých fázích řízení

Míra omezení působnosti jednatele kolísá dle jednotlivých fází insolvenčního řízení a současně v závislosti na vybraném způsobu řešení úpadku. Dlužníku-společnosti včetně jeho statutárního orgánu se odeberou v insolvenčním řízení na zákonem určenou dobu taková práva, jejichž další užívání by mohlo vést k prohlubování negativní ekonomické situace společnosti a tudíž zhoršování postavení jejích věřitelů.

Stěžejní pro následující zkoumání jsou instituty „majetkové podstaty“ a „osoby s dispozičním oprávněním“. Majetkovou podstatu tvoří v podstatě vše, co se dá zpeněžit, co může posloužit k ukojení věřitelů. Vedle peněžních prostředků společnosti se jedná o věci movité i nemovitosti, soubory věcí, věci hromadné, podnik, cenné papíry, obchodní podíly, dlužníkovy pohledávky a další práva a hodnoty, mají-li peněžitou hodnotu. Dále pak jejich příslušenství, přírůstky, plody a užitky. Při zjišťování majetkové podstaty má jednatel povinnost poskytnout insolvenčnímu správci součinnost a dbát jeho pokynů. Tato povinnost se přitom vztahuje i na osoby, které byli v naší s.r.o. jednatelem v posledních třech měsících před podáním insolvenčního návrhu.

Kdo je v jednotlivých fázích řízení ale s majetkovou podstatou oprávněn nakládat – kdo je osobou s dispozičními právy.¹²⁸ Pro nás je směrodatný pouze konkurs a reorganizace. U prvně jmenovaného je takovou osobou naše s.r.o. pouze do prohlášení konkursu, poté tato práva přecházejí na insolvenčního správce. U reorganizace je dispozičními právy nadaná po celou dobu řízení společnost. Samozřejmě že veškerá dispoziční omezení, která stanoví dlužníku roztroušená ustanovení insolvenčního zákona nebo rozhodnutí insolvenčního soudu, platí a nejsou výše uvedeným zákonným rozdělením dotčena.

První omezení působnosti jednatele s.r.o. v potenciálním úpadku proběhne v okamžiku vyvěšení vyhlášky o zahájení insolvenčního řízení. Vyvěšením totiž nastanou účinky spojené se zahájením řízení, se kterými zákon pojí povinnost dlužníka zdržet se nakládání s majetkovou podstatou¹²⁹, ale pouze pokud by šlo o nezanedbatelné zmenšení majetku nebo podstatný zásah do majetkové skladby, určení či využití. To znamená, že společnost může dále využívat svůj majetek k obvyklému provozu podniku, odvracení škod, placení daní atp. Co ale jednatel nesmí, pokud k tomu byl před zahájením insolvenčního řízení oprávněn, je např. majetek prodat, darovat nebo směnit.¹³⁰ Soud může tento rozsah omezení předběžným opatřením rozšířit. Z ustanovení §130, §143 a §147 je zajímavé dovodit pravděpodobný postup v praxi (bude-li to dovolovat ekonomická situace) – po podání insolvenčního návrhu věřitelem zákon předpokládá, že mu společnost může jeho pohledávky uhradit, což by vedlo k tomu, že by buď navrhovatel vzal svůj návrh zpět a soud řízení zastavil nebo by navrhovatel-věřitel po zaplacení dluhu dlužníkem neudělal nic a soud insolvenční návrh zamítnul dle §130. Pokud by chtěl někdo argumentovat, že dle §111 odst. 2 je dlužník oprávněn hradit po zahájení insolvenčního řízení pouze pohledávky za majetkovou podstatou a jim na roveň postavených (§168 a §169 IZ.), tak pak je tu přeci také možnost vyžádat si souhlas soudu k uhrazení takové pohledávky (§111, odst. 3 IZ.). Pro úplnost dodávám, že zákon je v případě výše uvedeného zamítnutí návrhu nebo zastavení řízení spravedlivý, protože náklady řízení by při zastavení z důvodu uhrazení dlužníkem šly v pochybnostech za dlužníkem,

¹²⁸ §228 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení.

¹²⁹ Dále budu do termínu majetkové podstaty řadit i majetek, který do ní může dle zákona náležet.

¹³⁰ MARŠÍKOVÁ, J. *Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele se vzory a judikaturou*. 4. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. 301 s. ISBN 978-80-7380-568-5, s.50.

který by při zastavení či zamítnutí samozřejmě ani nemohl uplatnit právo na případnou náhradu škody, kterou by jinak obecně měl (§147 IZ, odst. 2).

Nestanoví-li zákon u některého ze způsobů řešení úpadku jinak, trvají účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení do skončení insolvenčního řízení, a jde-li o reorganizaci, do schválení reorganizačního plánu.¹³¹

Rozhodnutí o úpadku sice ovlivní omezení některých práv nakládat s majetkovou podstatou dle §111 IZ, nikoli však z pohledu s.r.o., ale ostatních osob. Doteď totiž byla výše pojmenovaná dlužníková práva „zakonzervována“ zahájením insolvenčního řízení. Ta jsou nyní §140 IZ ale opět aktivována tím, že ve stejném rozsahu přecházejí na insolvenčního správce, kterého soud jmenuje v rozhodnutí o úpadku. Jednatel je tudíž i nadále omezen v nakládání s majetkovou podstatou v rozsahu stejném, jako byl před rozhodnutím o úpadku a to včetně předběžných opatření soudu.

Jednatel společnosti, o které bylo rozhodnuto, že je v úpadku a která ještě nesestavila seznamy o svém majetku a závazcích včetně uvedení svých dlužníků a kreditorů, bude mít z titulu rozhodnutí soudu o úpadku povinnost tyto sestavy sestavit a odevzdat je insolvenčnímu správci.

Po prohlášení úpadku zákon výslovně povoluje započtení vzájemných pohledávek. Sice s celou řadou výjimek a podmínek vyjmenovaných v §140 odst. 2-4, ale povoluje. To umožňuje významným způsobem snížit množství pohledávek jak dlužníkových tak věřitelských,¹³² což zjednodušuje situaci. Vzhledem k tomu, že jedním z hlavních cílů insolvenčního řízení je uspořádání majetkoprávních vztahů mezi dlužníkem a věřiteli, by se zde měl prokázat jednatelův výkon funkce s péčí řádného hospodáře za řádně splněnou povinností součinnosti při zjišťování majetkové podstaty. Jednatel je samozřejmě i po dobu insolvenčního řízení, kdy jeho funkce nezanikla, povinen vykonávat svoji funkci s péčí řádného hospodáře.¹³³

Jedna starost jednateli po rozhodnutí o úpadku každopádně odpadne. Tedy minimálně dočasně. Probíhající soudní nebo arbitrážní řízení proti společnosti na základě individuálních žalob k vymáhání pohledávek týkající se majetkové podstaty,

¹³¹ §109, odst. 5 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení.

¹³² MARŠÍKOVÁ, J. a kol. *Insolvenční zákon s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. 864 s. ISBN 978-80-87576-80-9, s. 242.

¹³³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 9. 2010, sp. zn. 29 Cdo 1657/2009.

kteřé lze jinak v insolvenčním řízení uplatnit přihláškou, se rozhodnutím o úpadku totiž přerušují (žaloba podána před zahájením insolvenčního řízení) nebo zastavují (žaloba podána po pravomocném rozhodnutí o úpadku).

Po projednání úpadku a rozhodnutí o něm je v kladném případě soud povinen stanovit způsob řešení úpadku. Vybraný způsob bude zásadním způsobem ovlivňovat právní postavení dlužníka-společnosti a tedy i jeho statutárního orgánu.

5.2.1. ...během konkursu

Okamžikem zveřejnění rozhodnutí o prohlášení konkursu v insolvenčním rejstříku zanikají soudem nařízená předběžná opatření. Současně se osobou s dispozičními oprávněními k majetkové podstatě ve smyslu §229 IZ stává nově insolvenční správce, na nějž přechází i výkon práv a plnění povinností, které přísluší dlužníku, pokud souvisí s majetkovou podstatou. Zákon demonstrativně vyjmenovává výkon zejména akcionářských práv spojených s akciemi zahrnutými do majetkové podstaty, což bych se ve světě s.r.o. pokusil přeložit jako výkon účastnických práv zahrnutých do majetkové podstaty v rámci obchodních podílů. Dále správce rozhoduje o obchodním tajemství a jiné mlčenlivosti, vystupuje vůči zaměstnancům společnosti jako zaměstnavatel, zajišťuje provoz podniku, vedení účetnictví a plnění daňových povinností. Jedná-li jednatel v rozporu s touto změnou dispozičních práv, pak jsou jeho jednání vůči jeho věřitelům neúčinná a to ze zákona. Jak už jsem v přechozích kapitolách citoval Nejvyšší soud ČR, neúčinná budou pouze jednání, která budou poškozovat majetkovou podstatu. Odmítnutí daru nebo dědictví dlužníkem bez souhlasu insolvenčního správce je neplatné. Argumentem a contrario lze z §312 odst. 1 a 2 dovodit, že statutární orgán ztrácí možnost jednat za společnost. Dále zanikají jednostranné právní úkony společnosti, jako jsou příkazy, plné moci, návrhy smluv apod. Co tedy bude obsahem zbytkové působnosti jednatele v období po prohlášení konkursu do jeho skončení? Pouze taková práva, která svou povahou představují opak práv pozitivně vymezených v §246 IZ – tzn. práv nesouvisejících s majetkovou podstatou. Půjde o již zmíněnou druhotnou povinnost jednatele poskytovat součinnost insolvenčnímu správci, půjde ale stále také např. o svolávání valné hromady.¹³⁴ Zrušením konkursu zaniknou účinky prohlášení konkursu s

¹³⁴ DVOŘÁK, T. *Společnost s ručením omezeným*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 696 s. ISBN 978-80-7478-633-4, s. 461.

výjimkou těch, které je možné navrátit do původního stavu před prohlášením konkursu a za společnost může opět jednat její statutární orgán.

5.2.2. ...během reorganizace

Z pohledu dlužnické společnosti považují za extrémně důležitá ustanovení zakotvená v §330, §332, §333 a §353 insolvenčního zákona. Od pravomocného rozhodnutí povolující reorganizaci totiž zanikají výše uvedená omezení, která dlužník musel strpět v souvislosti se zahájením insolvenčního řízení a s rozhodnutím o úpadku. Omezení oprávnění nakládat s majetkovou podstatou se mu vrací. Zákon se tímto nepochybně snaží přispět ke stavu, který se co nejvíce podobá obvyklému operačnímu módu společnosti s tou výjimkou, že ustanovením §332 ponechává soudu možnost i bez návrhu omezit dispoziční práva dlužníka, pokud má soud pochybnosti o jeho poctivosti nebo odbornosti.¹³⁵ Úkony zásadního významu může jednatel dlužníka činit ale pouze se souhlasem věřitelů pod sankcí odpovědnosti za způsobenou škodu jak věřitelům tak třetím osobám. Nekonečná řada neurčitých právních pojmů insolvenčního práva pokračuje. Zákon nám zde naštěstí pomáhá tím, že za úkony se zásadním významem explicitně považuje ty, jejichž důsledkem se významně změní hodnota majetkové podstaty, postavení věřitelů nebo míra uspokojení věřitelů. Literatura vyjmenovává např. obchodní expanzi, změny ve výrobě, rozprodej majetku, rozsáhlejší propouštění nebo zajištění úvěrového financování.¹³⁶ Tím si věřitelé a konečně i soud snaží pojistit, že dlužník nebude jednat v rozporu s účelem insolvenčního řešení. Pokud paragraf 330 míří především na statutární orgán, pak paragraf 333 definuje pozastavení výkonu valné hromady, do jejichž působnostních bot nastupuje insolvenční správce. Valné hromadě se za splnění zde popsaných zákonných kritérií udržuje alespoň možnost kontroly nad výběrem členů statutárního orgánu. Celkově bych toto uvolněnější období pokrývající dobu od rozhodnutí o povolení reorganizace do schválení reorganizačního plánu přirovnal jakémusi intermezzu překlenující striktní fázi projednání a rozhodnutí o insolvenčním návrhu na straně jedné a reorganizaci na plný plyn na straně druhé.

¹³⁵ §332, odst. 2 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení.

¹³⁶ MARŠÍKOVÁ, J. a kol. *Insolvenční zákon s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. 864 s. ISBN 978-80-87576-80-9, s. 573.

Od účinnosti reorganizačního plánu se situace totiž mění ještě zásadněji. Společnost se vrací do normálního režimu fungování, limitovaného pouze „jízdním řádem“ reorganizace – reorganizačním plánem. Dlužník je oprávněn nakládat s majetkovou podstatou a jakékoli omezení mu může být stanoveno opět a jedině reorganizačním plánem; veškeré ostatní předchozí limitace zanikají. Valné hromadě se vrací pozastavený výkon funkce, který do té doby místo ní vykonával insolvenční správce. Mění se zakladatelské právní jednání. Reorganizační plán je nyní alfou-omegou společnosti.

Od jednatele se očekává řádný výkon funkce. Pokud by však situace došla tak daleko, že by jednatel s.r.o. dosáhl schválení reorganizačního plánu úmyslným trestným činem a byl za to do tří let od účinnosti rozhodnutí o schválení reorganizačního plánu pravomocně odsouzen, pak by insolvenční soud takové rozhodnutí o schválení zrušil.¹³⁷

¹³⁷ §362, odst. 2 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení.

6. OTÁZKY ODPOVĚDNOSTI

„K právním jednáním společnosti s ručením omezeným omezujícím odpovědnost svého jednatele se nepřihlíží“.

Parafrázuji jedno ze základních ustanovení¹³⁸ zákona o obchodních korporacích týkajících se pravidel jednání členů orgánů, aplikujíc je konkrétně na jednatele s.r.o. Tato jediná věta dle mého názoru zakotvuje koncepci příčinné souvislosti mezi patologickým jednáním společnosti s ručením omezeným a určením subjektu odpovědnosti za případné negativní dopady. Na základě představeného právního rámce společnosti s ručením omezeným a insolvenčního řízení tato kapitola komplexně zanalyzuje nejdůležitější odpovědnostní otázky týkající se jednatele s.r.o. v úpadku.

6.1. Občanskoprávní odpovědnost

Náš právní řád, na základě naplnění nějaké právní skutečnosti, kterou byla porušena primární povinnost¹³⁹, např. dodržet smlouvu, aktivuje právní následky, které mají za cíl donutit škůdce primární povinnost splnit a případně ještě poškozeného reparovat; například tedy smlouvu dodržet a uhradit vzniklé škody nebo penále. Odpovědnost je vlastně povinnost snést nějakou konkrétní újmu, jejíž hodnota je v teorii práva vyčíslena určitou sankcí¹⁴⁰.

Aniž bych se pokoušel vyřešit teoreticko-právní spor, který názorů je správný – (i) názor, ze kterého vychází nová civilní právní úprava, tedy že se jedná o odpovědnost, která vzniká již s primární povinností a latentně existuje až do porušení této povinnosti, kdy se stává aktivní a působí právní následky¹⁴¹, nebo (ii) názor, že jde o povinnost sekundární, právně vznikající až následně po porušení povinnosti primární, protože dříve neexistuje a nemá žádné právní následky, anebo (iii) kombinace obou či další teoretická východiska právní teorie a praxe¹⁴², je z mého pohledu praktičtější zkoumat funkce občanskoprávní odpovědnost:

¹³⁸ §53 odst. 2 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení.

¹³⁹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2013. 432 s. ISBN 978-80-7478-325-8, s. 367.

¹⁴⁰ GERLOCH, A. *Teorie Práva*. 5. upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 308 s. ISBN 978-80-7380-233-2, s. 159.

¹⁴¹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2013. 432 s. ISBN 978-80-7478-325-8, s. 355.

¹⁴² ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. 5. jubilejní aktualizované vydání*. Praha: Wolter Kluwer ČR, 2009. 460 s. ISBN 978-80-7357-466-0, s. 235

Funkce *preventivní* – má za cíl nabádat osoby občanského práva, aby nikomu neškodily¹⁴³, odrazovat je od jednání, kterým by porušovaly své povinnosti vyplývající ať již ze smluvního vztahu nebo zákona. Funkce *reparační* (restituční, kompenzační, satisfakční) – tato funkce pomáhá napravit újmu vzniklou poškozenému a to formou navrácení situace do původního stavu nebo úhradou v penězích a v oblasti újmy nemajetkové přiměřeným zadostiučiněním vyjádřeným v penězích nebo morálních veličinách.¹⁴⁴ Funkce *represivní* – je trestem pro provinilce za porušení svých povinností a to nad rámec nebo rozšiřující reparační funkci; často jde o zvláštní skutkové okolnosti a v podstatě jde o umocněný princip prevence snažící se předcházet opakování obdobných případů.

Existují různá kritéria, dle kterých můžeme občanskoprávní odpovědnost systematizovat. Literatura zná rozdělení na odpovědnost za škodu, za vady a za prodlení nebo jejich vzájemnou kombinaci. Druhy odpovědnosti lze dělit, zda jde o majetkovou nebo nemajetkovou újmu, která musí být uhrazena, jen pokud tak stanoví zákon nebo to bylo mezi stranami ujednáno.¹⁴⁵ Další kritérium rozlišuje, zda se jedná o porušení povinností vyplývajících ze smluv nebo o porušení povinností zakotvených přímo v zákoně. Nutno dodat, že co se odpovědnosti za škodu týče, tak zde došlo v porovnání s předchozí úpravou civilního práva k výrazné změně. Doposud se v této odpovědnostní oblasti v obou případech požadovalo zavinění, nová úprava však dle tohoto kritéria dělí odpovědnost na subjektivní (za zavinění) a objektivní (bez zavinění). Kdo vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného, nahradí poškozenému, co tím způsobil¹⁴⁶. Za objektivní odpovědnost lze považovat například porušení smluvní povinnosti nebo škodu způsobenou vadnou věcí¹⁴⁷.

Proč jsou tyto základy důležité? Jednatel s.r.o. jedná za právnickou osobu. Je rozumné, aby byl tudíž za své jednání úměrným (někdy i neomezeným) způsobem odpovědný, a to jak vůči společnosti, tak směrem ke třetím osobám. Odpovědný přesto, že společnost jako taková je majetkově oddělena od svých společníků a ručí

¹⁴³ Romanistické “neminem laedere.“

¹⁴⁴ DVORÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2013. 432 s. ISBN 978-80-7478-325-8, s. 358.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 361.

¹⁴⁶ §2910 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁴⁷ §2913 a §2936 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

omezeně. A odpovědný právě proto, že jednatel má svou funkci vykonávat s péčí řádného hospodáře a dalšími svými povinnostmi. Jednotlivé funkce a systematizace odpovědnosti napomáhají správně pochopit jednotlivé instituty jednateleovo insolvenčního odpovědnostního postavení.

6.2. Odpovědnost jednatele s.r.o. v insolvenci

Ustanovení upravující odpovědnost jednatele s.r.o. v úpadku nalezneme roztroušené ve všech třech nejrelevantnějších pramenech práva – občanském zákoníku, zákonu o obchodních korporacích a insolvenčním zákoně. Nutno podotknout, že insolvenční zákon je ve vztahu k zákonu o obchodních korporacích zákonem speciálním stejně tak jako je zákon o obchodních korporacích speciální ve vztahu k občanskému zákoníku. Na to je třeba pamatovat při výkladu kapitol níže – co není upraveno v insolvenčním zákoně, se bude řídit normami korporátního zákonu, resp. občanského zákoníku.

Jaký je jejich cíl ve vztahu k chování jednatele? Jde především o zajištění morálky a spravedlnosti. Morálku mám v tomto případě na mysli v dimenzi řádného a zodpovědného přístupu osoby vykonávající funkci statutárního orgánu, osoby, které jsou společností propůjčovány obrovské pravomoci a která tudíž svými každodenními rozhodnutími může způsobit až zánik společnosti stejně tak jako nenávratné poškození věřitelů. Jde o prevenci nežádaného chování takových osob a v případě selhání preventivní funkce zákonných pravidel musí následovat trest ve smyslu donucení splnit závazky, nahrazení újmy a vydání prospěchu. Spravedlností pak v našem případě rozumím především ve smyslu zásad „*pacta sunt servanda*“¹⁴⁸ a „*suum cuique tribuere*“¹⁴⁹ a to jak mezi společností a vnějším světem (věřiteli), tak společností a svým statutárním orgánem.

Nejpřísnější normy upravující osobní odpovědnost jednatele jsou účinné v Japonsku, zatímco Spojené státy americké používají ty nejuvolněnější. Evropské země se poté nacházejí mezi těmito protipóly s tím, že kontinentální právní systém se přibližuje spíše japonské přísnosti, kdežto ten anglický k úpravě americké.¹⁵⁰

¹⁴⁸ *Smlouvy mají být dodržovány.*

¹⁴⁹ *Dát každému, což jeho jest.*

6.2.1. Odpovědnost za péči řádného hospodáře – i ve vztahu k úpadku

S péčí řádného hospodáře, jejíž podstatě jsem se již věnoval výše, musí jednatel vykonávat svojí funkci po celou dobu své funkce, tedy i během insolvenčního řízení. Podání insolvenčního návrhu nebo vyžádání pokynu od valné hromady ho této povinnosti nemůže v žádném případě zbavovat, neboť by to bylo v rozporu se samotnou podstatou odpovědnostní úpravy statutárního orgánu a komplikovalo by to efektivní fungování společnosti. Odpovědnost za péči řádného hospodáře je nastavena tak, že jednatel sice ručí přímo věřiteli společnosti, ale to až v případě, že se věřitel nemůže domoci plnění dluhu na společnosti a jednatel nenahradil společnosti újmu, kterou jí porušením své povinnosti způsobil. Rozsah ručení se stanoví hodnotou neuhrazené škody. Pokud jednatel tedy způsobí společnosti škodu např. tím, že aniž by se seznámil s potřebnými dostupnými informacemi, nakoupí strojní techniku, která se později ukáže na danou zakázku nepoužitelná, musí se koupit jiná a současně jednatel společnosti původní výdaj nenahradí a společnost tím pádem není schopna splácet úvěr bance, pak bude jednatel ručit za dluh společnosti přímo bance, která úvěr poskytla. Kreditor se musí nejdříve neúspěšně domáhat plnění na společnosti, teprve poté ho může chtít po jednateli. Pokud společnost je schopna bance zaplatit jen část, pak jednatel ručí za neuhrazený zbytek. Jednateli tedy v případě protiprávního jednání nastupuje nejprve sekundární povinnost uhradit společnosti škodu. Pokud tak neučiní, nastupuje řekněme terciální povinnost (nebo též sekundární k sekundární povinnosti): ručit věřiteli za výše uvedených podmínek dle §159 odst. 3 občanského zákoníku.

Porušení povinnosti výkonu funkce s péčí řádného hospodáře se vypořádává dle §53 odst. 1 a 3 a obecné úpravy v občanském zákoníku §2894 a násl. – tzn. vydání prospěchu získaného v souvislosti s takovým porušením a náhrada vzniklé škody (majetkové i nemajetkové) společnosti. Za velmi zajímavou považuji otázku, zda se v případě porušení péče řádného hospodáře jedná o porušení smluvní povinnosti nebo porušení zákona, resp. povinnost objektivního či subjektivního charakteru.¹⁵¹ Osobně

¹⁵⁰ KRAAKMAN, R. et al. *The anatomy of corporate law: a comparative and functional approach*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2009. 322 s. ISBN 978-0-19-956584-9, s.150.

¹⁵¹ ELIÁŠ, Karel. *K některým otázkám odpovědnosti reprezentantů kapitálových společností*. Právník. 1999, roč. 138, č. 4, s. 298-333. ISSN 0231-6625. S. 320., JOSKOVÁ, L. a kol. *Nová společnost s ručením omezeným Právo-účetnictví-daně*. Druhé vydání. Praha: GRADA Publishing, 2015. 232 s. ISBN 978-80-247-5837-4, s.186., DVOŘÁK, T. *Společnost s ručením omezeným*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 696 s. ISBN 978-80-7478-633-4, s. 445.

bych se přiklonil k povinnosti smluvní, přestože je povinnost péče řádného hospodáře stanovena zákonem a NOZ v §159 výslovně zmiňuje nedbalost, tedy stupeň zavinění. Funkce jednatele je totiž řízena smlouvou o výkonu funkce mezi ním a společností a jednatel s tím samozřejmě musí souhlasit, jinak by šlo o nucenou práci, kterou náš ústavní pořádek zakazuje.¹⁵² Vztah vznikne nabídkou společnosti a přijetím oslovenou osobou, tedy způsoby klasickými pro institut smlouvy. Z §59 odst. 1 ZOK lze dovodit, že smlouva o výkonu funkce ale uzavřena být nemusí, v tom případě se pak tento vztah řídí ustanoveními občanského zákoníku o příkazní smlouvě a tudíž opět vzniká vztah smluvní. Dle mého názoru toto platí i v případě, že byl statutární orgán jmenovaný soudem. Podstatou příkazní smlouvy je cílově zaměřená činnost nebo činnost dlouhodobá vymezená určitým účelem a spočívajícím v obstarání nebo obstarávání záležitostí příkazníkem pro příkazce.¹⁵³ Na druhou stranu, jak už jsem výše uvedl, porušení výkonu funkce s péčí řádného hospodáře je ve své podstatě porušením zákona a nemělo by se tedy jednat o odpovědnost smluvní, protože jde o kogentní zákonnou normu, kterou smluvní ujednání nemůže obejít a u které zákon počítá s nedbalostí. S ohledem na skutečnost, že ani respektované kapacity nejsou s to nalézt v této věci souhlasné stanovisko, dovolil bych si odvážnou argumentaci, že se jedná o objektivní smluvní povinnost ve vztahu společnosti a jednatele, se kterou je jednatel vázán právě smlouvou o výkonu funkce; současně ale má daná osoba, zde jednatel, ve vztahu k věřitelům povinnost zákonnou a s ohledem na podstatu druhého z liberačních důvodů částečně subjektivní. V případě §99 mi sice odporuje judikatura, která říká, že „*Ust. § 99 odst. 3 IZ koncipuje odpovědnost za škodu nebo jinou újmu způsobenou porušením povinnosti podat insolvenční návrh¹⁵⁴ jako objektivní odpovědnost obdobně jako obchodní zákoník v § 373 a násl. Osoba, která v rozporu s § 98 IZ nepodala insolvenční návrh, se této odpovědnosti nezproští průkazem, že porušení povinnosti, resp. škodu, nezavinila¹⁵⁵* a pokračuje v informování o známých liberačních důvodech dle §99 odst. 3. Ale právě poslední liberační důvod obsahující výrazy jako „nesplnila vzhledem ke skutečnostem, které nastaly nezávisle na její

¹⁵² KLÍMA, K. *Ústavní právo*. 4. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 786 s. ISBN 978_80-7380-261-5, s. 291.

¹⁵³ RABAN, P. et al. *Občanské právo hmotné. Relativní majetková práva*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013. 476 s. ISBN 978-80-87713-10-5, s. 294.

¹⁵⁴ Což je také zjevné porušení péče řádného hospodáře.

¹⁵⁵ Usnesení Městského soudu v Praze 19.11. 2010, sp. zn. MSPH 93 INS 3195/2009-B-31. Stejně tak Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4.9.2014, sp. zn.4 VSPH 1725/2014-B-31.

vůli“ nebo „nemohla odvrátit přes vynaložení veškerého úsilí“ vrací situaci do subjektivní roviny. Porovná-li s nejbližším zahraničím, tak německý právní řád pojímá odpovědnost za nepodání insolvenčního návrhu jako odpovědnost subjektivní, tedy vyžadující zavinění.¹⁵⁶ Přes vlastní znepokojení, že se mi tato otázka nedaří uspokojivě zodpovědět, se mohu alespoň spokojit s tím, že pro účely praxe je naštěstí v případě nepodání insolvenčního návrhu možné pracovat s poměrně jasnou dikcí insolvenčního zákona a přenechat rozklíčování tohoto teoretického hlavolamu povolanějším kapacitám. Mezi další porušení výkonu funkce s péčí řádného hospodáře zákony řadí také situace, kdy jednatel vyplatil podíl na zisku v rozporu se zákonem o obchodních korporacích (zde se vyplatí vypracovávat test insolvence) nebo když jednatel nereagoval na výzvu rejstříkového soudu, aby sdělil skutečnosti nebo předložil listiny potřebné k rozhodnutí v řízení zahájeném bez návrhu.¹⁵⁷ Mezi porušení povinnosti výkonu funkce jednatele s péčí řádného hospodáře, a to i přesto že to tak insolvenční zákon výslovně nenazývá, je dle mého názoru možné zařadit také neplnění příkazu jednatele poskytovat součinnost insolvenčnímu správci dle §210 InsZ.

Opakované a závažné porušování péče řádného hospodáře by mohlo vést až k rozhodnutí insolvenčního soudu, kterým by jednatele vyloučil z výkonu funkce. K tomu více níže.

6.2.2. Odpovědnost za nepodání insolvenčního návrhu dle insolvenčního zákona

V předchozí kapitole jsem částečně načal zákonem předpokládané situace zakládající odpovědnost, které vychází z obecné povinnosti k výkonu funkce s péčí řádného hospodáře. Nepodání insolvenčního návrhu představuje v zákonem předvídaných situacích rovněž porušení výkonu funkce s péčí řádného hospodáře¹⁵⁸ a dle mého názoru specifickou skupinu takového porušení. Pokud by jednatel svým nekonáním způsobil společnosti újmu větší, než kdyby byl návrh podal sám, pak je za ní společnost zodpovědná, případně by měl ručit také věřitelům rovněž dle pravidel odpovědnosti za porušení povinnosti péče řádného hospodáře. S ohledem na

¹⁵⁶ MORAVEC, T. Povinnost dlužníka podat insolvenční návrh v české a německé úpravě. *Právo: Časopis pro právní teorii a praxi*. Praha, 2010, r. III., č. 4., s. 5-14. ISSN 1802-9116, s. 14.

¹⁵⁷ §34 ZOK a 106 Zákon č. 403/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob.

¹⁵⁸ BĚLOHLÁVEK, A.J. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 2733s. ISBN 978-80-7380-451-0, s. 395.

komplikovanost právních vztahů po vstupu do insolvenčního řízení lze jedině ocenit, že toto speciální řešení nalezneme v §98 a §99 InsZ, ve kterých se svým způsobem vynechává mezikrok hrazení škody nejdříve společností a jednatel rovnou odpovídá za škodu věřitelům a současně dle pravidel korporátního zákona (§68 - k tomu později).

Základní otázkou je: kdy musí jednatel insolvenční návrh podat a je to jediný úkon, který je povinen v tomto smyslu učinit?

Za prvé, zákon o obchodních korporacích přikazuje jednání svolat valné hromady bez zbytečného odkladu poté, co zjistí, že společnosti hrozí úpadek. Současně má jednatel navrhnout valné hromadě zrušení společnosti nebo jiné vhodné opatření, ledaže jiný právní předpis stanoví jinak.¹⁵⁹

Jiným právním předpisem je zde bezpochyby míněn insolvenční zákon, který v §98 stanovuje povinnost podat návrh bez zbytečného odkladu poté, co se dozvěděl nebo při náležité pečlivosti měl nebo mohl dozvědět o svém úpadku. Statutární orgán společnosti je zde výslovně zahrnut mezi povinné osoby. Zákon nehovoří o hrozícím úpadku, nýbrž pouze o úpadku standartním, který již s největší pravděpodobností probíhá.¹⁶⁰ Oproti tomu zákon o obchodních korporacích přikládá větší důraz na prevenci úpadku společností, protože řeší odpovědnost i ve vztahu k úpadku hrozícímu (níže). Za nesplnění povinnosti dle §98 InsZ, včetně podání návrhu vadného, stanovuje stejný zákon v §99 jednatelem sankci tím, že odpovídá věřiteli za újmu způsobenou nepodáním návrhu. Sankce je to přísná, protože újma spočívá v celém rozdílu mezi v insolvenčním řízení zjištěnou výší věřitelovy pohledávky a částkou, kterou věřitel nakonec v insolvenčním řízení reálně obdržel. Domnívám se totiž, že odst. 3 stejného paragrafu neříká, že se jednatel může odpovědnosti zprostit i v částečném rozsahu, v jakém nárůst rozdílu nezpůsobil¹⁶¹, ale naopak pouze v celku, tedy že nepodání návrhu nemělo vliv na rozsah částky určené k uspokojení dané pohledávky. V praxi by se tedy jednatel liberoval pouze, pokud by prokázal, že nepodáním návrhu dostane věřitel ze své např. jednotisícové pohledávky jen sto korun, a že by to bylo stejně (nebo případně i méně), kolik by věřitel dostal, kdyby návrh jednatel jménem dlužníka podal. V opačném případě by odpovídal jednatel za

¹⁵⁹ §182 zákona č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech.

¹⁶⁰ Rozhodnout, zda je dlužník opravdu v úpadku, může jen soud.

¹⁶¹ Ve smyslu části konečného rozdílu.

zbylých 900 Kč. Pokud by jednatel dokázal, že jeho podání návrhu by zajistilo věřiteli např. tři sta korun z uvedeného tisíce, dle striktní interpretace tohoto ustanovení by musel být stále odpovědný za 900 Kč místo 200 Kč.¹⁶² I kdybych si chtěl vyložit první větu odst. 3 způsobem, že se jednatel zprošťuje odpovědnosti v jakékoli kombinaci, tak mi v tom brání odkaz na odstavec 2. Dle mého názoru se jedná pouze o nepřesnou formulaci detailu v zákoně, kterou by měl soud vykládat v souvislostech reálně způsobených škod a zákonodárce nepochybně upravit. Jinak by to byl vskutku tvrdě koncipovaný liberační důvod. Druhým zprošťující okolností jsou na jednatelovo vůli nezávislé a neodvratitelné situace, jako jsou onemocnění nebo úraz.¹⁶³

Odpovědnost za nepodání insolvenčního návrhu je ve vztahu k obecným ustanovením o povinnosti výkonu funkce s péčí řádného hospodáře nutno pojímat coby odpovědnost speciální, což vysvětluje možnost zjednodušit výše uvedený obecný dvou stupňový postup odpovědnosti jednatele nejdříve společnosti a až následné ručení věřitelům. Zde jednatel odpovídá rovnou věřitelům. Hlavním cílem institutu povinného insolvenčního návrhu, včetně zapracované sankce, je bezpochyby především ochrana věřitelů co se jejich investic a jiných pohledávek za společností týče, jakož i jejich rovnost ve smyslu poměrného uspokojování těchto pohledávek. Tato úprava pak samozřejmě sleduje i motivování jednatele k řádnému výkonu funkce a tím napomáhá právnickým osobám ke své existenci a řádnému fungování. A opět zdůrazňuji, že tato úprava reguluje situaci, kdy jednatel nekonal zatímco úpadek již nastal.

6.2.3. Další odpovědnosti dle insolvenčního zákona

Nekvalitní dlužnické a šikanózní věřitelské návrhy. §128 a §147 insolvenčního zákona. Insolvenční návrh byl tedy podat a soud zkoumá jeho obsah a náležitosti. Pokud ten dojde k závěru, že je třeba řízení zastavit nebo návrh odmítnout pro vady nebo bezdůvodnost zaviněním navrhovatele, pak navrhovatel odpovídá za nahrazení případné újmy, která vznikla dotčeným osobám v souvislosti se zahájením

¹⁶² Rozdíl mezi 100,- Kč, které věřitel získal a 300,- Kč, které by byl získal, kdyby jednatel insolvenční návrh podal.

¹⁶³ MARŠÍKOVÁ, J. a kol. *Insolvenční zákon s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. 864 s. ISBN 978-80-87576-80-9, s. 163.

insolvenčního řízení. Při odmítnutí návrhu pro zjevnou bezdůvodnost, může insolvenční soud uložit navrhovateli také pořádkovou pokutu do výše 50000 Kč. Ustanovení zakotvuje jinak trestněprávní zásadu a to ve smyslu vyvratitelné právní domněnky, že v pochybnostech navrhovatel zavinil zastavení insolvenčního řízení nebo odmítnutí insolvenčního návrhu, kdy „obviněným“ je zjevně ta osoba, proti které návrh směřoval. Na náhradu újmy má právo také dotčená osoba, byl-li insolvenční návrh zamítnut – tedy především v případech, kdy úpadek není osvědčen a prohlášen, což opět klade odpovědnost na dlužníka, potažmo její statutární orgán, aby insolvenční návrh velmi dobře připravil. A jak už jsem zmínil výše, zamítnutí nebude mít uvedené následky v případech, kdy se dlužník po podání návrhu vypořádá s problémy, které samotné podání odůvodňovaly. Tzn. i postup, kdy jednatel podá za s.r.o. insolvenční návrh a následně se mu podaří najít cestu, jak dluhy splnit, např. i cestou moratoria nebo se s věřiteli dohodl na jiném způsobu.

Přestože z hlediska odpovědnosti jednatele dlužnické s.r.o. je následující fakt poměrně méně důležitý než pro případnou věřitelskou s.r.o., je třeba dodat, že §147 IZ poskytuje prevenci před návrhy, které na druhé podávají osoby v rámci nepoctivého konkurenčního boje nebo z jiných zavrženíhodných pohnutek. Podání insolvenčního návrhu velice rychle aktivuje účinky spojené s insolvenčním řízením, které omezují dlužníkovy možnosti nakládat s majetkovou podstatou¹⁶⁴ a tím oslabuje jeho postavení. Pokud se tedy ukáže, že návrh např. nesplňoval podmínky úpadku nebo sledoval zneužití svých práv na úkor dlužníka, pak je navrhovatel vůči dlužníku a dalším dotčeným osobám zodpovědný za způsobenou újmu. Pokud byla v tomto případě navrhovatelem s.r.o., pak za ní jednatel za náhradu této újmy ručí. Nebyli bychom u otázek insolvenční odpovědnosti, pokud by současně §147 odst. 3 jednatelům nenabízel i liberační důvod – prokázat, že bez zbytečného odkladu po podání insolvenčního návrhu informoval insolvenční soud o tom, že nejsou splněny zákonné předpoklady po vydání rozhodnutí o úpadku.

Přezkum pohledávek. Ještě si dovolím zůstat u jednatele s.r.o. působící v pozici věřitele během insolvenčního řízení. Pokud by s.r.o. přihlásila pohledávku, která by se v přezkumném řízení ukázala jako nadhodnocená dle §178-§181, pak za s.r.o. ručí osoby, které přihlášku podepsaly, tedy v nejčastějším případě opět jednatel.

¹⁶⁴ §97 a násl. zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení.

Moratorium. Tento institut jsme zmínili jako poslední možnost dlužníka zachránit společnost před úpadkem. I během moratoria má dlužnická společnost povinnosti, jejichž porušení zakládá stejně jako u povinnosti podat insolvenční návrh objektivní odpovědnost.¹⁶⁵ Společnost bude odpovídat za škody způsobené v rozporu s normami insolvenčního zákona, za společnost však nebude věřitelům ručit nikdo jiný, než opět její jednatel(é). Odpovědnosti se lze zprostit podobně jako u povinnosti podat insolvenční návrh, tedy prokázáním, že způsobené újme nešlo zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které bylo po jednateli možné spravedlivě požadovat se zřetelem k průběhu moratoria.

Odpovědnost za výkon dispozičních oprávnění. Z § 229 insolvenčního zákona vyplývá, že pokud v době od rozhodnutí o úpadku do rozhodnutí o způsobu řešení úpadku (jde-li o konkurs) nebo do ukončení insolvenčního řízení (jde-li o reorganizaci), a pokud sám návrh podal, tak od samotného zahájení, pak má povinnost jako má insolvenční správce dle §36 a §37 IZ. To mimo jiné znamená, že dlužník odpovídá za újmu za porušení svých povinností. S ohledem na ostatní ustanovení týkající se ručení jednatelů, lze dovodit, že v tomto případně bude za s.r.o. ručit věřitelům opět jednatel.

Odpovědnost jednatele během reorganizace. V kapitolách o způsobu řešení úpadku reorganizací jsem uvedl, že se povolením reorganizace ruší omezení dispozičních oprávnění dlužníka, která nastala v důsledku zahájeného insolvenčního řízení. Tedy až na úkony zásadního významu¹⁶⁶ - u nich stále zapotřebí souhlas věřitelského výboru. Jednání v rozporu s tímto příkazem zakládá ručení jednatele za nesplněnou odpovědnost společnosti za újmu kreditorům či třetím osobám.

6.2.4. Odpovědnost za prevenci úpadku dle zákona o obchodních korporacích

Zákon o obchodních korporacích totiž přikládá mnohem větší důraz na prevenci úpadku společností než insolvenční zákon výše, tedy co se jednateľovy odpovědnosti týče, protože řeší odpovědnost také ve vztahu k situacím, kdy úpadek teprve hrozí. V moderním lékařství je prevence lidsky nejpřijatelnějším, nejrozumnějším a

¹⁶⁵ MARŠÍKOVÁ, J. a kol. *Insolvenční zákon s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy.* 2. vydání. Praha: Leges, 2014. 864 s. ISBN 978-80-87576-80-9, s. 215.

¹⁶⁶ §330 odst. 3, zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení.

nejhospodárnějším způsobem, jak bojovat s různými onemocněními.¹⁶⁷ Nejinak tomu bude s lehkou nadsázkou u „života a zdraví“ osoby právnické. Jedná se především o ustanovení §68 a §62 zákona o obchodních korporacích, ve kterých se na základě rozhodnutí o úpadku a současně za splnění níže uvedených podmínek, které ale nastaly ještě v době, kdy úpadek teprve hrozil,¹⁶⁸ zavádí zákon postup pro rozhodnutí o ručení jednatele věřitelům za dluhy společnosti a zákonný postup pro vydání získaného prospěchu jednatele do majetkové podstaty během probíhajícího insolvenčního řízení.

Pro první pravidlo používá důvodová zpráva ZOK zahraniční termín „wrongful trading“. Podívejme se tedy na relevantní ustanovení např. britského zákona o úpadku z roku 1986: *„liability under the wrongful trading provision will arise in circumstance where a company is in insolvent liquidation and where a person who was acting, or who had previously acted, as a director of the company, knew, or ought to have concluded at some time before the commencement of the winding up of the company, that there was no reasonable prospect that the company would avoid going into insolvent liquidation“* a dále *„the court shall not make a declaration under this section...if it is satisfied...that person took every step with a view to minimising the potential loss to the company’s creditors as he ought to have taken.“*¹⁶⁹

Při porovnání s textem §68 ZOK, který upravuje ručení členů orgánu při úpadku obchodní korporace za dluhy společnosti, mohu konstatovat, že se český zákonodárce na zahraniční úpravu obecně nejen odvolává, ale příkladně se v ní i inspiruje. Tak např. jak britský tak český insolvenční zákony vyžadují tři totožné podmínky: (i) rozhodnutí o úpadku, s tím, že britský vyžaduje probíhající likvidaci, což by odpovídalo českému způsobu řešení konkursem, (ii) racionální předpoklad jednatele, že společnost se úpadku nevyhne (a to i kdyby o tom jednatel nevěděl z nedbalosti) a konečně (iii) povinnost odvracet tuto skutečnost nebo minimalizovat její dopad. Obě úpravy navíc zahrnují aplikaci jak na stávající, tak bývalé jednatele.

¹⁶⁷ *Screening se vyplatí zdravotně i finančně, říká odborník*. In: Kolorektum.cz. [online]. 2016 [cit. 2016-03-14]. Dostupné z: <http://www.kolorektum.cz/index.php?pg=pro-verejnost&aid=411>

¹⁶⁸ A současně za splnění konkrétních procesních kritérií.

¹⁶⁹ Section 214, Insolvency Act 1986 (United Kingdom).

Účelem je tedy působit preventivně proti i nedbalostnímu jednání statutárních orgánů poškozující věřitele způsobem, který zneužívá podstaty kapitálových společností - omezeného ručení.¹⁷⁰

Na základě tohoto pravidla ručí jednatel za dluhy společnosti přímo věřitelům, stejně jako u výše uvedeného nepodání insolvenčního návrhu, v tomto případě však pouze navrhne-li to insolvenční správce nebo věřitel a pouze v rozsahu takového návrhu. Rozhodovat o ručení dle §68 odst. 1 bude soud dle občanského soudního řádu.¹⁷¹

Druhý odstavce §68 se mi jeví jako zcela nadbytečný. Na jednu stranu stanoví výjimku, ale současně praví, že i tento pro řešení krizové situace dosažený člen voleného orgánu musí vykonávat svoji funkci s péčí řádného hospodáře. To ale musí i jednatel dle prvního odstavce. Soud tedy v obou případech o ručení nerozhodne, pokud jednatel splní důkazní břemeno, že s péčí řádného hospodáře jednal, není tedy důvod pro specifikaci konkrétní situace.

Co má ale zákon na mysli, když po jednateli požaduje, aby učinil vše potřebné a rozumně předpokládatelné? Není v síle zákona kazuisticky a vyčerpávajícím způsobem vyjmenovat veškeré povinnosti by musel jednat plnit v té které konkrétní situaci a tak je třeba vycházet z pravidel jednání členů orgánů společnosti, které v rámci péče řádného hospodáře tyto termíny používají. Ta se posuzuje, jak už jsem uvedl výše, s přihlédnutím k tomu, jak by v obdobné situaci postupovala jiná rozumně pečlivá osoba a tak je třeba interpretovat v souvislostech konkrétního případu i toto ustanovení. Domnívám se, že mezi veškerá potřebná a rozumně předpokládatelná jednání, jak úpadek odvracet, může patřit i současné podání dlužnického insolvenčního návrhu pro hrozící úpadek společně s návrhem na moratorium. Během moratoria přeci nelze vydat rozhodnutí o úpadku¹⁷² a pokud se v této pro dlužníka zvýhodněné době podaří dostat ekonomickou situaci zpět do správných kolejí, úpadek odvrátil. V opačném případě soud po skončení moratoria sice může o úpadku rozhodnout, že nastal, ale jednatel je kryt tím, že postupoval *lege artis*, protože insolvenční návrh podal a *de facto* i *de iure* se nemusí starat, pokud jej

¹⁷⁰ GRIFFIN, S., SOUTHERN, D., WALTON, P. *Company Law Handbook*. 3rd edition. 2013. 505 s. ISBN 978-1-907698-53-8, s. 85.

¹⁷¹ BĚLOHLÁVEK, A.J. a ROZEHNAL, A. In: BĚLOHLÁVEK, A.J. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 2733s. ISBN 978-80-7380-451-0, s. 426.

¹⁷² §120, odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech.

podal s péčí řádného hospodáře, jestli soud návrh shledá důvodný nebo ne. Ne, odpovědnost za škodu způsobené zamítnutím návrhu by nenastala, protože §147 odst. 2 jednatele odpovědnosti zprošťuje v případě splnění závazků po podání insolvenčního návrhu.

Druhý avizovaný institut, který má preventivně působit proti úpadku společnosti způsobenému nezodpovědným chováním statutárního orgánu, je vydání prospěchu dle §62 zákona o obchodních korporacích. Vydání prospěchu připadá v úvahu pouze v insolvenčním řízení zahájeném na návrh jiné osoby než dlužníka. Vzhledem k tomu, že jediná osoba, která může podat insolvenční návrh pro hrozící úpadek je dlužník, pak se společnost již ve standardním úpadku nachází, nebo přesněji řečeno - navrhovatel takový stav tvrdí. Pokud následně insolvenční soud úpadek svým rozhodnutím potvrdí, pak jednatel na výzvu insolvenčního správce vydá prospěch získaný ze smlouvy o výkonu funkce, případně i jiný prospěch, který od společnosti obdržel, obojí v období 2 let zpět před právní mocí rozhodnutí o úpadku. Opět jsou zde stejné podmínky, jako výše – tedy věděli nebo měli a mohli vědět, že společnosti hrozí úpadek a v rozporu s péčí řádného hospodáře jej neodvracel. Komu se prospěch vydává? Zákon to neuvádí. Ze skutečností, že jednatele vyzve insolvenční správce, že o úpadku bylo rozhodnuto a že věci, které jednatel vydává, původně patřily společnosti, by ale měl být vydávaný prospěch logicky zahrnut do majetkové podstaty daného insolvenčního řízení.

I zde se pravidlo vztahuje také na bývalé statutáry s.r.o.

6.2.5. Odpovědnost za činnost jednatele v rozporu s vyloučením z výkonu funkce

V zákoně o obchodních korporacích je věnováno několik paragrafů týkající se vylučování členů statutárních orgánů obchodních korporací během insolvenčního řízení.¹⁷³ Nabízelo by se, aby byla tato úprava zařazena do insolvenčního zákona; pravděpodobné zdůvodnění zakotvení v korporátním zákonu však není třeba dlouhou hledat, leč se nejedná o odůvodnění neprůstředné. K tomu v poslední kapitole.

Zákonodárce k již vyjmenovaným postihům pro jednatele upadnuvší s.r.o. přidává v zákonem vymezených situacích další sankce a další odpovědnost. Za prvé se jedná o základní trest v tomto smyslu, čímž je samotné vyloučení z výkonu funkce,

¹⁷³ §63-§67 zákona č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech.

které mj. zakládá překážku ke vzniku funkce, jak bylo pojednáno v kapitole o jednatele. Vyloučení je definováno jako rozhodnutí v rámci principu oficiality, tedy i bez návrhu, že z důvodů podle §64 ZOK nesmí jednatel upadnuvší s.r.o., který byl ve funkci v době vydání rozhodnutí o úpadku nebo po něm, po dobu tří let od právní moci rozhodnutí o vyloučení vykonávat funkci člena statutárního orgánu jakékoli obchodní korporace nebo být osobou v obdobném postavení, například prokuristou nebo likvidátorem. Půjde o jednatele, kteří buď byli ve funkci v době vydání rozhodnutí o úpadku nebo po něm a svou činností vedli společnost k úpadku, anebo o ty jednatele či jiné osoby v obdobném postavení kteří v době rozhodnutí ve své funkci již nebyli, ale jejichž předchozí jednání k úpadku obchodní korporace zřejmě přispělo. Zajímavé je, že na rozdíl od druhého případu zákon v tom prvním nezahrnuje osoby v obdobném postavení. Za použití základních interpretačních pravidel se domnívám, že pokud se vyloučení vztahuje na osoby v obdobném postavení (k jednatele), které v době rozhodnutí již ve funkci nebyly, ale jejich činnost ve funkci k úpadku zřejmě přispěla, pak se vyloučení musí vztahovat i na tyto osoby, které ve funkci podle §63, odst. 1 v době rozhodnutí byly. Druhou skupinou kandidátů na vyloučení jsou pak jednatele, kteří začali vykonávat svou funkci až po zahájení insolvenčního řízení a svým jednáním přispěly ke snížení majetkové podstaty a tím pádem i k poškození věřitelů. Zákon v obou případech umožňuje liberaci z tohoto postihu tím, že jednatel splní důkazní břemeno ve smyslu pravidla podnikatelského úsudku, tedy že prokáže, že jednal s péčí řádného hospodáře.

Výše jsem uvedl, že se jedná o vyloučení z „jakékoli obchodní korporace“. Zánik funkcí nastává právním mocí rozhodnutí soudu. Soud ale může dle §67, odst. 2 a 3 udělit výjimky z vyloučení funkce v jiných společnostech, a to na základě odůvodněných podmínek a při ochraně zájmů těchto společností.

Na sankci vyloučení jsou současně nabaleny další konsekventní postihy za porušení tohoto rozhodnutí. Dle §66 odst. 2 bude jednatel neomezeně ručit za splnění veškerých povinností s.r.o., které vznikly v době, kdy byl jednatel vyloučen ale funkci přes tento zákaz vykonával. Druhým odrazujícím strašákem je možnost soudu prodloužit jednatelův stávající trest, pokud by jednatel pravidla vyloučení porušil – tzn. opětovné vyloučení a to tentokrát až na deset let.

6.2.6. Phoenix syndrome

Zde považuji za výjimečně důležité upozornit, že insolvenční zákon v §295 zakazuje, aby dlužník praktikoval v zahraniční literatuře příznačně mytologicky pojmenovaný podvodný fenomén – tzv. *phoenix syndrome*¹⁷⁴ - a tím společně s ustanoveními korporátního zákonu o vyloučení zabraňoval nepoctivým účelovým úpadkům. Jde o to, aby dlužník, a jemu osoby blízké, osoby v koncernu a některé další, nemohli v krátké době nabýt zpět zpeněžovaný majetek z majetkové podstaty za nízkou cenu a de facto obnovit fungování původní společnosti jen v těle jiné právnické osoby. Přestože zákon ve svém výčtu takových osob statutární orgán výslovně neuvádí, dikci odst. 2, písm. b) – „*osoby...které vykonávaly rozhodující vliv na provoz podniku dlužníka*“ lze dle mého názoru mimo koncernu zcela jistě vykládat i směrem k jednateli s.r.o. Zákonná lhůta je tři roky od skončení konkursu. Jednání v rozporu s tímto pravidlem zakládá relativní neplatnost, dotčené osoby se neplatnosti musí dovolat.

6.2.7. Odpovědnost veřejnoprávní

Přestože trestní odpovědnost by měla nastupovat až jako ultima ratio, není vyloučeno, aby byla souběžně uplatněna odpovědnost jak trestněprávní tak civilněprávní.¹⁷⁵ Trestněprávní zásady individuální odpovědnosti fyzických osob za spáchaný trestný čin a zásada souběžné nezávislé trestní odpovědnosti fyzických a právnických osob navíc umožňuje, aby byla potrestána jak osoba vykonávající funkci jednatele coby osoba fyzická, tak samotná společnost coby právnická osoba. Nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege – trestné činy a odpovídající sankce musí být stanoveny zákonem. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, vypočítává úpadkové delikty a jim podobné v hlavách V a VI, konkrétně se jedná o některé trestné činy proti majetku a trestné činy hospodářské. Půjde především o poškození nebo zvýhodnění věřitele způsobení úpadku, porušení povinnosti v insolvenčním řízení, pletichy v insolvenčním řízení, porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže či zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění.

¹⁷⁴ GRIFFIN, S., SOUTHERN, D., WALTON, P. *Company Law Handbook*. 3rd edition. 2013. 505 s. ISBN 978-1-907698-53-8, s. 92.

¹⁷⁵ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, 968 s. ISBN 978-80-87576-64-9, s. 35.

Současně dle §8 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, bude protiprávní čin spáchaný jednatelem společnosti „*jejím jménem nebo v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti*“ rovněž trestným činem spáchaným společností s ručením omezeným coby právnickou osobou. Je ale nutné, aby i tento zákon takový trestný čin v souvislosti s insolvenčním postavením společnosti znal. Nahlédneme-li do §7 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, bude takovým činem například zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění.

Podobně jako u civilněprávního institutu „fénixova syndromu“, i zde je zákonem bráněno společnosti zbavovat se negativních důsledků vlastní činnosti a §10 stejného zákona tudíž stanoví, že trestní odpovědnost právnické osoby přechází na všechny její právní nástupce.

7. JEDNATEL PŘI ÚPADKU S.R.O. DE LEGE FERENDA

Právní vědomí de lege ferenda spočívá v hodnocení pozitivní právní úpravy, ze kterého následně vycházejí úvahy a návrhy pro potenciální novely a jiné legislativní změny.¹⁷⁶

Společnost s ručením omezeným je nejpoužívanější kapitálovou společností v České republice.¹⁷⁷ S ohledem na její právní rámec – ať už se jedná např. o míru (ne)komplikovanosti založení, vyžadovaný základní kapitál, výši ručení společníků nebo strukturu orgánů společnosti - představuje s.r.o. pro zakladatele nejpřístupnější právní nástroj pro podnikání s omezeným ručením společníků. Nepřekvapí, že z celkového počtu 727 149 právnických osob je 405 889 společností s ručením omezeným. Pocházím z malého Karlovarského kraje, ve kterém sídlí 9 246 s.r.o., kde s ohledem na necelých tři sta tisíc obyvatel, vychází jedna s.r.o. na každých třicet občanů našeho kraje. Ve srovnání se společnostmi akciovými, kterých na západě máme 292, tato čísla postačí ke zjednodušenému závěru, že po s.r.o. sáhne skoro každý, kdo chce podnikat prostřednictvím kapitálových společností. Tomu by měla odpovídat zákonná úprava nejen s.r.o. jako takové, ale i situace, se kterou je potřeba v rámci fungování s.r.o. počítat a která může představovat zásadní zásah do ekonomicko-společenské sféry lidí i proto, že název této obchodní korporace může být v jistém smyslu pro občana zavádějícím. Touto situací mám samozřejmě na mysli úpadek.

7.1. Obecná srozumitelnost a systematičnost

Tímto se vracím k citátu v úvodu této diplomové práce, který nepokládám za šťastný a bezpečný příklad právního povědomí naší podnikatelské sféry. Dotyčné osobě se ale nelze zase až tolik divit, když si jeden uvědomí, že k pochopení v podstatě základních odpovědnostních otázek musí jednatel nastudovat několik právních pramenů, pokud možno věda o jejich vzájemném vztahu, vyhledat a zorientovat se v různě roztroušených institutech, pojmech a odkazech, načež si tuto mozaiku ještě v nejlepším případě proložit judikaturou. Druhou možností je si nechat poradit od advokáta, což samozřejmě bude v častých případech nutné, ať bude

¹⁷⁶ GERLOCH, A. *Teorie Práva*. 5. upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 308 s. ISBN 978-80-7380-233-2, s. 23.

pozitivní právo sebelepší, ale základní orientaci svého právního postavení při úpadku s.r.o. by si měl být každý jednatel schopen utvořit dle mého názoru sám.

Tuto vizi bohužel komplikují některé nedostatky, které na sebe během sepisování práce upozornily. Požadavky na kvalitu právního jazyka jsou více či méně plněny. Jednoznačnost i konstantnost úpravy korporátního i insolvenčního práva je dle mého názoru více než postačující. Vytknul bych velké množství neurčitých právních pojmů, které se ale zákonodárce v některých případech snaží legálně definovat. Výše jsme se setkali s pojmy, jako je např. „zásadní význam“, „pečlivě a s potřebnými znalostmi“, „osoba s dispozičními právy“ nebo „vše potřebné a rozumně předpokladatelné“. Z hlediska smyslu normotvorby by bylo účelnější se podobných vágních termínů pokud možno co nejvíce vyvarovat, na druhou stranu naše zákony a jejich adresáti by příliš kazuistiky ruku v ruce s narůstajícím množstvím paragrafů také nenesli příliš dobře; je tudíž vhodné přenechávat hodnocení jejich naplnění zevrubné analýze konkrétních okolností a přirozenému vývoji soudní interpretace.

Z hlediska systematičnosti a tudíž i celkové srozumitelnosti bych si ale změnu navrhnout dovolil. Občanský zákoník obsahuje 3081 paragrafů, zákon o obchodních korporacích má 786 paragrafů a insolvenční zákon jich nabídnul 434. Veškerá ustanovení týkající se odpovědnosti statutárních orgánů v úpadku společnosti bych sjednotil ve speciálním bloku insolvenčního zákona, a to i kdyby to mělo být v některých případech redundantně ve vztahu k OZ a ZOK. Umístění by bylo nejvhodnější až za obecnou část i část se způsoby řešení úpadku, protože obě regulují situace, ve kterých se zakládá odpovědnost. Preferoval bych samostatnou část nebo samostatnou hlavu části třetí. Není neobvyklé, že některé normy se v soukromoprávních pramenech práva dublují, ať už jsou tyto prameny ve vzájemném hierarchickém vztahu horizontálním nebo vertikálním. Troufám si tvrdit, že zařazení a systematické uspořádání odpovědnostních otázek jednotlivých účastníků řízení (včetně statutárních orgánů společností) v chronologicky seřazených jednotlivých částech insolvenčního řízení by významným způsobem napomohlo orientaci jednatelů a jejich řádnému výkonu funkce. Připomeňme si, že jednatel, leč statutární orgán společnosti s ručením omezeným (zdůrazňuji právě ono omezené ručení), ručí v některých případech až neomezeně. Jednatelé a společníci bývají navíc

¹⁷⁷ Český statistický úřad. Specifické údaje o počtu obchodních společností k 31. 12. 2015 [tabulka]. In: Oddělení informačních služeb - ústředí, Český statistický úřad. [cit. 2016-03-23].

často tytéž osoby. Racionalita obavy plynoucí ze závažnosti právní úpravy je tudíž zcela na místě.

7.2. Vyloučení a ručení jednatele při úpadku společnosti

Pokud by výše uvedený návrh de lege ferenda nebyl schůdný, pak bych měl připraven alternativní propozici, kterou bych usiloval o přesunutí alespoň následujících dvou institutů do insolvenčního zákona. Jedná se o §62 - §68 zákona o obchodních korporacích. Dovoluji si tvrdit, že znám dva důvody, proč tomu zatím tak není. Za prvé, ustanovení o vydání prospěchu, které navazuje na pravidla smlouvy o výkonu funkce a odměňování jednatele. To je samozřejmě logické, ale nebylo by možné příliš namítat ani proti tendenci přesunout toto insolvenční ustanovení do zákona insolvenčního. Problém by mi činil §65, který se sice týká vylučování jednatele z funkce, ale ne z důvodů insolvenčních. To by znamenalo nutnost zachovat většinu úpravy vyloučení v ZOK a v insolvenčním zákoně ji zopakovat. Protože se zde jedná o zcela zásadní procesní ustanovení upravující postup insolvenčního soudu (tedy až na již zmíněný §65), jejich výslovné zakotvení v úpadkovém kodexu chybí a je dle mého názoru žádoucí tento nedostatek v budoucnu napravit. Argumentu napomáhá i skutečnost, že IZ současně upravuje mnohé další sankce za konkrétní a dále podmíněná porušování péče řádného hospodáře.

7.3. Vyloučení – nedokonalost či nesrovnalost?

U vyloučení bych ještě navrhnul úpravu drobné nesrovnalosti, kterou jsem již nastínil v předchozích kapitolách. Dle §63-§64 ZOK se dnes vyloučení jednatele, který byl v době rozhodnutí o úpadku ve funkci a výkon jeho funkce vedl k úpadku společnosti, nevztahuje také na osoby v obdobném postavení jako je jednatel. Pokud ale tyto osoby v době rozhodnutí již ve funkci nebyly, přičemž jejich činnost ve funkci k úpadku také zřejmě přispěla, pak se vyloučení na tyto osoby vztahuje. Copak prokurista, který nejednal s péčí řádného hospodáře, jehož výkon funkce vedl k úpadku a který je v době rozhodnutí o úpadku stále ve funkci, není stejně zodpovědný jako člen statutárního orgánu ve stejné situaci nebo jako prokurista, který dokonce už ve funkci není, ale jehož předchozí činnost v roli statutára vedla také k úpadku? Osobně toto nenacházím spravedlivé či dokonalé, ať už byla důvodem pouhá rafinovaná právní systematika, která se mi nedaří rozklíčovat, opomenutí

zákonodárce nebo dokonce jeho záměrný rozpor. Navrhoval bych odpovídající změnu – tedy jednoduché zahrnutí osob, jak vytýkáno výše.

7.4. Právo na náhradu škody nebo jiné újmy způsobené šikanózním¹⁷⁸ návrhem

Novelu insolvenčních pravidel, kterou přinesl zákon č. 334/2012 Sb., lze jedinečně ocenit. Omezení spravedlivým způsobem množství zastrašujících návrhů, kterými věřitelé uplatňují své “individuálním se blížící” pohledávky za dlužníkem naprosto v rozporu se základními zásadami insolvenčního řízení zcela jistě prospívá účelu úpadkové právní úpravy. Zákon v §128a a §147 zavádí dvě sankce: (i) právo na náhradu škody uplatnitelné ve lhůtě šesti měsíců od doručení rozhodnutí o ukončení insolvenčního řízení a (ii) pořádkovou pokutu do výše 50 000 Kč¹⁷⁹. Přestože chápu, že v legislativním procesu není žádný posun jednoduchý, osobně bych preferoval ještě přísnější kombinaci preventivních opatření. Koncepce, kdy se škoda musí vymáhat v prekluzivní lhůtě šesti měsíců žalobou a současně je horní limit pokuty stanovena absolutní částkou 50 000 Kč, může vést k situacím, které budou plnit preventivní a současně reparační funkci pouze v některých případech. Logicky, půjde-li o náhradu újmy vyhodnocenou v relativně nízké hodnotě, oprávněná osoba nebude motivována právo využít. Pokud naopak půjde o silného věřitele „vymáhajícího“ tímto způsobem poměrně velké dlužné částky a půjde-li o situaci předpokládanou v §128a, odst. 2, písm. c, tedy postup v rozporu v souladu s pravidly insolvenčního řízení, pak se obávám, že výše uvedená pokuta nebude dostatečně odrazující od zneužívání insolvenčního řízení k účelům, které v tomto řízení sledovány být nemají.¹⁸⁰ Za mnohem logičtější bych považoval zavedení takové sankce, jejíž hodnota by se poměrně odvíjela od pohledávky přihlášené potenciálním agresivně jednajícím věřitelem.

Otázkou zůstává, zda nezrušit věřitelské návrhy kompletně a neponechat insolvenční řízení coby postup jen pro ty dlužníky, kteří musí nebo mají zájem svojí

¹⁷⁸ Terminologie důvodové zprávy k zákonu č. 334/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷⁹ §53 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

¹⁸⁰ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 334/2012 Sb. ze dne 15.2.2012, kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

situaci aktivně řešit. Zde se v rámci zachování rovnosti klaním spíše k zachování možnosti věřitelského návrhu.

7.5. Nadbytečná výjimka u ručení jednatele při úpadku společnosti

Musím přiznat, že jsem buď neporozuměl smyslu druhého odstavce §68 (ručení jednatele s.r.o.) nebo tomu tak není a tento odstavec je opravdu nadbytečný. Ustanovení zakládá výjimku ze zákonného ručení členů statutárního orgánu pro ty členy, kteří byli do funkce ustaveni za účelem odvrácení úpadku nebo jiné nepříznivé hospodářské situace obchodní korporace ale svou funkci vykonávali s péčí řádného hospodáře. Ustanovení bych akceptoval, pokud by jeho účel bylo pouze zdůraznit výjimku u jednoho vybraného kazuistického souběhu okolností.

První odstavec ale zakládá několik kumulativních podmínek pro to, aby soud mohl rozhodnout o vzniku ručení, přičemž jednou z nich je výkon funkce s péčí řádného hospodáře, byť je zde vymezen pouze k samotnému odvrácení úpadku. Odstavec druhý, který neguje předcházející příkaz, obsahuje dvě kumulativní podmínky, přičemž jednou s nich je rovněž výkon funkce s péčí řádného hospodáře, tedy v tomto negujícím případě absence takové péče. Soud tedy nikdy nerozhodne o vzniku ručení, pokud jednatel svou funkci ať už obvyklou nebo krizovou s péčí řádného hospodáře vykonával.

8. ZÁVĚR

Ustanovení přímo upravující specializovaný předmět této diplomové práce se nacházejí hned v několika právních předpisech, a to především v zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, zákonu č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) a zákonu č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Samozřejmě se nejedná o výčet taxativní, ale tyto můžeme považovat za prameny nejzákladnější, obzvláště z pohledu dlužníka, a z nich jsem také prioritně v této práci vycházel.

Postupoval jsem systematicky dle osnovy schváleného zadání a způsobem, které jsem nastínil v úvodu.

Nejprve je důležité konstatovat, že právní řád velmi správně přiděluje jednateli společnosti s ručením omezeným některé povinnosti přímo související s insolvenčními okolnostmi ještě před samotným zahájením insolvenčního řízení. Jedná se především o interní notifikační povinnost osob s insolvenční minulostí, povinné preventivní odvracení hrozícího úpadku stanovené zákonem o obchodních korporacích a povinnost podat insolvenční návrh v situaci existujícího úpadku. Zde jsem si dovolil malý exkurz, spíše proti názorovému proudu právní obce, a to zamýšlením, zda podání insolvenčního návrhu pro hrozící úpadek, na jehož fakultativním charakteru panuje obecný souhlas, může být v kontextu odpovědnostních norem, povinnosti výkonu funkce s péčí řádného hospodáře a za splnění určitých okolností vlastně také předpokladem k tomu, aby se jednatel vyhnul odpovědnostním postihům.

K institutu péče řádného hospodáře musím dodat, že se mi bohužel nepodařilo najít uspokojivou odpověď na otázku, zda porušení této povinnosti zakládá odpovědnost smluvní nebo zákonnou.

Míra omezení působnosti jednatele kolísá dle jednotlivých fází insolvenčního řízení a současně v závislosti na vybraném způsobu řešení úpadku. Velké množství neurčitých pojmů sice orientaci neulehčují, ale jinak toto insolvenční zákon poměrně smysluplně a systematicky vymezuje.

Účelem práce bylo společně s identifikací průběžně měnícího se rozsahu působnosti jednatele s.r.o. během insolvenčního řízení také zkompletovat pokud možno veškeré nejzávažnější odpovědnostní situace. Mohu s potěšením konstatovat, že tento cíl byl formálně dokončen, přičemž na konci práce jsem předložil několik

návrhů, jejichž smyslem je změnit úpravu insolvenčního práva k lepšímu. Ve výše uvedených případech jsem postupoval buď chronologicky, dle fází řízení či vývojových stádií, od nichž se působnost nebo odpovědnost odvíjí, a nebo u podnětů de lege ferenda od holistických řešení až po ty nejkonkrétnější návrhy.

Závěrem bych chtěl shrnout, že právní postavení statutárního orgánu společnosti s ručením omezeným je před i během úpadku vystaveno celé řadě nebezpečných výzev. Ty by ale neměly vést jednatele s.r.o. k odevzdané ignoraci souvisejícího právního rámce. Jsem rád, že jsem této akademické i podnikatelské vizi mohl svojí diplomovou prací alespoň trochu přispět.

9. RESUME

The main purpose of this thesis, in accordance with the thesis' approved structure plan, is to identify, analyze, compare and summarize the most important issues influencing the legal status of a director of a liability limited company during and otherwise related to insolvency proceedings in the Czech Republic.

As the main point of reference, when it comes to legal sources, serves, but not limited to, the new Czech Civil Code (no. 89/2012 Coll.), the Law no. 90/2012 Coll., on Business Corporations, and the Law no. 182/2006 Coll., on Insolvency and its Resolution (Insolvency Act).

After short introduction, the document first focuses on the concept and analysis of the limited liability company, the director and of the insolvency proceedings including the ways of insolvency resolutions applicable to LLC, that is the bankruptcy - the traditional form of an insolvency settlement resulting in liquidation, and reorganization - the attempt to extend or save the life of a company facing bankruptcy.

After the first more or less descriptive part, enhanced by thoughts and recommendations of the author, the document deals with the core of the thesis, that is the fluctuating scope of director's rights and duties during the proceedings and the director's liability within various situations.

At the end of the thesis, several considerations and *de lege ferenda* proposals are made.

10. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Monografie:

BEZOUŠKA, P., PIECHOWICZOVÁ, L. *Nový občanský zákoník, nejdůležitější změny*. Olomouc: Nakladatelství ANAG, 2013. 375 s. ISBN 978-80-7263-819-2

BĚLOHLÁVEK, A.J. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 2733s. ISBN 978-80-7380-451-0

DORRESTEIJN, A. *European Corporate Law*. Kluwer Law International; 2nd Revised edition, 2009. 354 s. ISBN: 978-90-4112-484-5

DVOŘÁK, T. *Společnost s ručením omezeným*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 696 s. ISBN 978-80-7478-633-4

DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2013. 432 s. ISBN 978-80-7478-325-8

ELIÁŠ, Karel. *K některým otázkám odpovědnosti reprezentantů kapitálových společností*. Právník. 1999, roč. 138, č. 4, s. 298-333. ISSN 0231-6625.

ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. 1. vydání. Praha: Wolter Kluwer, ČR. 316 s. ISBN 978-80-748-013-4

GERLOCH, A. *Teorie Práva*. 5. upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 308 s. ISBN 978-80-7380-233-2

GRIFFIN, S., HIRST, M., WALTON, P. *Company Law: Fundamental Principles*. 4th ed. New York: Pearson Longman, 2006. 536 s. ISBN 0582784611.

GRIFFIN, S., SOUTHERN, D., WALTON, P. *Company Law Handbook*. 3rd edition. 2013. 505 s. ISBN 978-1-907698-53-8.

HÁSOVÁ J. a kol. *Insolvenční zákon. Komentář*, 2. Vydání. Praha: C.H.Beck. 2014, 1504 s. ISBN 978-80-7400-555-8

HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. *Insolvenční řízení*. Vydání první. Praha: C-H.Beck, 2013. 280 s. ISBN 978-80-7400-459-9

HAVEL, B. a kol, *Zákon o obchodních korporacích s aktualizovanou důvodovou zprávou*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, 285 s. ISBN 978-80-7208-923-9

HURDÍK, J. et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 308 s. ISBN 978-80-7380-377-3.

JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, 968 s. ISBN 978-80-87576-64-9.

JOSKOVÁ, L. a kol. *Nová společnost s ručením omezeným Právo-účetnictví-daně*. Druhé vydání. Praha: GRADA Publishing, 2015. 232 s. ISBN 978-80-247-5837-4

KISLINGEROVÁ, E. a kol. *Insolvenční praxe v České republice v období 2008-2013*. Praha: C.H. Beck, 2013, 160 s. ISBN 978-80-7400-497-1.

KLIMEŠ, L., *Slovník cizích slov*. Druhé vydání. Praha: SPN, 1983. 816 s. ISBN 14-545-83.

KLÍMA, K. *Ústavní právo*. 4. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 786 s. ISBN 978_80-7380-261-5.

KNAPP, V. *Teorie Práva*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, ČR, 1995. 247 s. ISBN 80-7179-028-1

KOTÁSEK, J., PIHERA, V., POKORNÁ, J., VÍTEK, J. *Právo cenných papírů*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014. 264 s. ISBN 978-80-7400-15-2

KRAAKMAN, R. et al. *The anatomy of corporate law: a comparative and functional approach*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2009. 322 s. ISBN 978-0-19-956584-9.

MARŠÍKOVÁ, J. *Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele se vzory a judikaturou*. 4. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. 301 s. ISBN 978-80-7380-568-5.

MARŠÍKOVÁ, J. a kol. *Insolvenční zákon s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. 864 s. ISBN 978-80-87576-80-9

MCCAHERY, J., TIMMERMAN, L., VERMEULEN, E.M. *Private Company Law Reform: International and European perspectives*. The Hague: Asser Press, 2010. 469 s. ISBN 978-90-6704-251-2.

OMAR, P. J., *European Insolvency Law*. Burlington, VT: Ashgate, 2004. 292 s. ISBN 0-7546-2333-5

POKORNÁ, J., VEČERKOVÁ, E., a PEKÁREK, M. *Obchodní korporace a nekalá soutěž*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, ČR, 2015. 636 s. Meritum (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-873-4.

RABAN, P. et al. *Občanské právo hmotné. Relativní majetková práva*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013. 476 s. ISBN 978-80-87713-10-5.

RICHTER, T. *Insolvenční právo*. 1. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. 471 s. ISBN 978-80-7357-329-4.

ROZEHNAL, A. et al. *Obchodní právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. 730 s. ISBN 978-80-7380-524-1.

ŠNOBLOVÁ, Z., NĚMČÁK V. Insolvenční správce. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, 284 s. ISBN 978-80-7357-914-2

ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P.: *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 1008 s. ISBN 978-80-7400-480-3

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1*. 5. jubilejní aktualizované vydání. Praha: Wolter Kluwer ČR, 2009. 460 s. ISBN 978-80-7357-466-0

WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část Řízení nalézací*. Praha: Linde, 2014. 624 s. ISBN 978-80-7201-940-3

ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 565 s. ISBN 978-80-7380-437-4.

Odborné články

DONNÉ, M. *Řešení úpadku dlužníka reorganizací a způsoby jejího provedení*. In: Danarionline.cz [online]. 2009 [cit. 2016-02-23]. Dostupné z:

http://www.danarionline.cz/archiv/dokument/doc-d4953v6970-reseni-upadku-dluznika-reorganizaci-a-zpusoby-jejeho-prove/?search_query=%24issue%3D1174

LANSKÝ, L. *Úpadek podle nového insolvenčního zákona*. In: Epravo.cz [online]. 2008 [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/upadek-podle-noveho-insolvencniho-zakona-52563.html>

MLÍKOVSKÝ, P. *Předschválená reorganizace*. In: Epravo.cz [online]. 2015 [cit. 2016-02-23]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/predschvalena-reorganizace-99476.html?mail>

MORAVEC, T. *Povinnost dlužníka podat insolvenční návrh v české a německé úpravě*. Právo: Časopis pro právní teorii a praxi. Praha, 2010, r. III., č. 4., s. 5-14. ISSN 1802-9116.

OLIVA, J. *Osobní odpovědnost jednatele společnosti s ručením omezeným*. In: Epravo.cz [online]. 2015 [cit. 2016-02-24]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/osobni-odpovednost-jednatele-spolecnosti-s-rucenim-omezenym-97274.html>

SMOLKOVÁ, K. *Péče řádného hospodáře a zákaz odstoupení z funkce člena orgánu obchodní korporace v době nevhodné*. In: Epravo.cz [online]. 2014 [cit. 2016-02-21]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/pece-radneho-hospodare-a-zakaz-odstoupeni-z-funkce-clena-organu-obchodni-korporace-v-dobe-nevhodne-95318.html>

ŠOURKOVÁ, M. *Úpadek a jeho důsledky pro statutární orgán*. In: Epravo.cz [online]. 2014 [cit. 2016-02-12]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/upadek-a-jeho-dusledky-pro-statutarni-organ-93895.html>

ŠPERL, M. *Bude zápis do veřejného rejstříku přes notáře pro „eseróčka“ ještě levnější?* In: Patria.cz [online]. 2015 [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: <http://www.patria.cz/pravo/3071972/bude-zapis-do-verejneho-rejstriku-pres-notare-pro-eserocka-jeste-levnejsi.html>

TEJKAL, J. *Nový zákon o veřejných rejstřících*. In: Epravo.cz [online]. 2014 [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/novy-zakon-o-verejnych-rejstricich-93518.html>

ZOULÍK, František. *Vývoj insolvenčních řízení*. In: Právní fórum 2009/4 [online]. 2009 [cit. 2016-03-06]. Dostupné z: <http://www.pravnickeforum.cz/archiv/dokument/doc-d8554v11354-vyvoj-insolvencnich-rizeni/>

ŽIŽLAVSKÝ, M. *Odpovědnost manažerů za opožděné podání insolvenčního návrhu po 1. lednu 2012*. In: Epravo.cz [online] 2011 [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/odpovednost-manazeru-za-opozdene-podani-insolvencniho-navrhu-po-1-lednu-2012-78975.html>

Ostatní internetové zdroje:

Insolvence – úpadek a způsoby jeho řešení. In: BusinessInfo.cz [online]. 2016 [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/insolvence-upadek-a-zpusoby-jeho-reseni-ppbi-51182.html#!&chapter=5>

Insolvence zůstávají pro firmy největším problémem, většinou končí krachem podniku. In: BusinessInfo.cz [online]. 2016 [2016-01-30]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/insolvence-zustavaji-pro-firmy-nejvetsim-problemem-vetsinou-konci-krachem-podniku-72282.html>

Insolvenční zákon – statistiky. In: Justice.cz [online]. 2016 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: <http://insolvencni-zakon.justice.cz/expertni-skupina-s22/statistiky.html>

Screening se vyplatí zdravotně i finančně, říká odborník. In: Kolorektum.cz [online]. 2016 [cit. 2016-03-14]. Dostupné z: <http://www.kolorektum.cz/index.php?pg=pro-verejnost&aid=411>

Seberme insolvenční návrhy věřitelům a nechme je motivovaným dlužníkům, navrhuje šéf vrchního soudu Bureš. In: Hlidacipes.org [online]. 2015 [cit.2016-01-30]. Dostupné z: <http://hlidacipes.org/seberme-insolvencni-navrhy-veritelum-a-nechme-je-motivovanim-dluznikum-navrhuje-sef-vrchniho-soudu-bures/>

Stát chce zarazit zakládání firem s jednou korunou. In: Novinky.cz [online]. 2015 [cit: 2016]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/finance/358917-stat-chce-zarazit-zakladani-firem-s-jednou-korunou.html>

Právní předpisy a důvodové zprávy

Důvodová zpráva k zákonu č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 334/2012 Sb. ze dne 15.2.2012, kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

The Insolvency Act 1986 (c 45), United Kingdom

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)

Zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích

Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání

Zákon č. 334/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 403/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání.

Judikatura:

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.9.2010, sp. zn. KSUL 77 INS 4542/2008, 29 NSČR 17/2009-A

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 11. 2008, sp. zn. 2 VSPH 207/2008-B

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.11.1998, Sp. zn. Cdo 542/98

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 9. 2010, sp. zn. 29 Cdo 1657/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. srpna 2002, sp. zn. 29 Odo 198/2002

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. srpna 2004, sp. zn. 29 Odo 479/2003

Usnesení Městského soudu v Praze 19.11. 2010, sp. zn. MSPH 93 INS 3195/2009-B-31.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.10.2000 sp. zn. 29 Cdo 968/2000

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2015, sp. zn. 29 Cdo 3860/2015

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4.9.2014, sp. zn.4 VSPH 1725/2014-B-31